



# Pildileht „Odamees“

on oma huvitava ja mitmekesise ja väärtusliku sisu tõttu saand loetavamaks ja armastatavamaks ajakirjaks Eestis. Et vahepeäl ajakirja „Odamehe“ ilmumine mitmesugustel põhjustel katkestatud oli, ja meie lugejaskonnal vääriline ajakiri puudus, moodustus ajakirja sõpradest kogu ajakirja „Odamehe“ edaspidiseks väljaandmiseks.

1928. a. pääle ilmub ajakiri „Odamees“ uuel väljaandel, kuid endisel toimetusel, jätkates omi laiemas lugejaskonnas tõsist hindamist leidnud traditsioone.

Meie kaastöölise ringkond on suurem ja mitmekesisem kui ühelgi teisel ajakirjal Eestis. Selle tõttu on meil võimalik oma lugejaile anda seda kõige paremat.

Sisult muutub ajakiri võimalikult elavamaks ja mitmekesisemaks. Avame uusi osakonde, millisena juba esineb „Isikuloolisi anekdoote“.

Erilist rõhku tahame panna pildirohkusele, milleks oleme kokkuleppeid sõlmind väljamaa ajakirjadega.

1928. a. ilmub „Odamehes“ Mayne Reid'i suur, põnev romaan „Lendav Hollandlane“. Sama autori romaani „Päätä ratsaniku“ järele, mis varem meie ajakirjas ilmund, võivad lugejad juba aimata meie uue romaani ülipõnevust.

„Odamehe“ tellimishind on 1928. aastal

$\frac{1}{1}$  aastas (12 nrt) — 5 kr.

$\frac{1}{2}$  aastas (6 „) — 2 kr. 75 s.

Üksiku numbri hind 50 snt.

Tellimise aadress: Tartu, Ajakiri „Odamees“ postk. 51.

Tellimisi võtavad ühtlasi vastu kõik Eesti Vabariigi postkontorid ja suuremad raamatukauplused.

## „SAKALA“ on suurim, loetavam ja mõjurikkam provintsileht Eestis.

„SAKALA“ on vanemaid praegu ilmuvaid Eesti ajalehti; 23. märtsil s. a. möödus 50 aastat „Sakala“ asutamisest C. R. Jakobsoni poolt. Juubeli puhul märkisid teised ajalehed üksmeelselt „Sakala“ tähtsust Eesti avalikus elus.

„Vaba Maa“ päätoimetaja Ed. Laaman kirjutas „Sakala“ juubeli puhul: „Ma pean „Sakalale“ ülima tunnustuse andma, mida leht võib saada — tunnustuse võistlejalt, päälinna ametivennalt . . . Siin püütakse nähtavasti sihikindlalt oma enda lehe tüüpi välja erendada, laia lugejaskonnaga, mitmekesist, aga ühtlasi tõsist ja kaalukat provintsilehte . . . „Sakala“ on kahtlemata juhtiv leht meie provintsi ajakirjanduses.“

„Postimehe“ toimetaja Anton Jürgenstein kirjutab: „Uuemal ajal näitab ta („Sakala“) jälle tõusu ning edu, mis tema ühele esikohale tõstab meie provintsilehtede seas.“

„Sakala“ ilmub kolm korda nädalas, vähemalt kuue leheküljelisena.

„Sakala“ valgustab õiglaseit, kokkuvõtlik-asjalikult, kuid sääljuures elavalt kõiki päevaküsimusi.

„Sakala“ toob järjekindlalt pilte ja karrikatuure kodu- ja välismaa tähtsamatest päevaküsimustest.

„Sakala“ annab kõigile lugejatele kaasa pildilehe, kokkukõidetava romaanilehe ning poolaasta ja pikema aja tellijad saavad hinnata kaasandeva põllutöö-ajakirja „Uus Talu“.

„Sakala“ lugejate arv tõuseb 8000-ni.

„Sakala“s kuulutamise on kõige otstarbekohasem ja tagajärjerikkam, sest teda loetakse meie kodumaa jõukamas nurgas — Viljandimaal ja linnas — igas perekonnas.

„Sakala“ maksab ainult 60 senti kuus.

„Sakala“ kuulutuste hind on: kuulutusküljel — 4 snt., 1-sel lhk. 8 snt., tekstis kuulutuskirjaga 10 snt., tekstis teksti kirjaga 12 snt. iga millimeeter ühel veerul.

Tellimisi võtavad vastu kõik postkontorid. Tellige „SAKALAT“, kuulutage „SAKALAS“!

# Kolmas Tartu Laenu- ja Hoiu-Ühisus

Tartus, Suurturg nr. 8. Juhatuses telef. 11-13. Üldine telef. 99.

Äriseis 1. oktoobril 1928. a.

Aktiva.		Passiva.	
Kassa ja jooksvad arved		Osamaksud	Kr. 188.158.70
teistes pankades	Kr. 133.764.53	Tagavavakapitalid	20.789.64
Väärtpaberid	3.778.60	Hoiusummad	2.044.442.95
Laenud	2.563.132.16	Asunikkude ja riikliste	
Korrespondendid:		laenude kontokorrent	189.821.55
„Loro“	8.329.92	Kontok. ja vekslite rediskont	115.749.22
„Nostro“	1.210.83	Korrespondendid „Loro“	992.51
Vallasvara	13.048.30	„Nostro“	4.890.07
Garantiid	89.108.02	Muud passivad	26.483.10
Muud aktivad	25.852.63	Garantiid	89.108.02
Makstud prots. ja komisjon	31.973.07	Saadud prots. ja komisjon	245.505.61
Kulud	55.743.31		
	Kr. 2.925.941.37		Kr. 2.925.941.37

Ühisus võtab raha hoiule, annab laenusid välja ja toimetab kõiki pangaoperatsioone.  
Ühisusel on 3373 liiget vastast. vastutussummaga Kr. 940.793.50.

JUHATUS

★ Kõik teadlikud tarvitavad meie vabriku kaupu! ★

PARIMAD EESTIS ON:

siidi, floor, villased ja puuvillased  
**S U K A D,**

siidi, villane ja puuvillane  
**TRIKOO-PESU,**

klöppel-vene proderii ja gipüür  
**PESUPITSID,**

siidi, floor sokid ja laste sukad,  
**SUPLEMISE ja VÕIMLEMISE TRIKOOD.**

**Oskar Kilgas** Trikoo-, pitsi ja sukavabrik  
Prii tän. 3. Tallinn. Kõnetr. 2-23.

# TARTU ÜHISPANK

TARTUS, RÜÜTLI TÄN. 4, TELEF. 141. Asutatud 1921 a.

**Annab laenusid** mitmesuguste kindlustuste vastu.

**Võtab raha hoiule** ja maksab kuni 11% aastas.

**Võtab sissenõudmiseks** vekslid, veokirju ja muid dokumente.

**Saadab tasuta raha** igasse kodumaa linna ja alevisse ja toimetab kõiki pangaoperatsioone.

**JUHATUS**

## Kuurort Kuresaare

**Eestis**

**Saaremaal**

**Hooaeg 1. juunist 15. septembrini**

*Parim kuurort Eestis. Mudaga arstimine Tartu Arstiteaduslisel näitusel 1 auhinnaga kroonitud.*

**Kuresaares arstitakse hääde tagajärgedega:** ägedat ja pikalist jooksjahaigust, liigete kangestusi, kondiüdi ja näärmete tiisikust, iseäranis lastel, ergukava haigusi, erkude valusid, nõrkusi ja halvatusi. Naistehaigusi, pikalisi nahaigusi, verevaesust ja üleüldist nõrkust pääle raskete haiguste läbipõdemist.

**Saadaval:** muda-, soola-, männiekstrakti-, söehappe-, hapniku- ja elektrivannid ning massaash.

**Vannide hinnad on odavad.**

*Hooaja jooksul mängib igapäev sõjaväe orkester.*

*Laialdane park ja mererand, soe merevesi suplemiseks, pehme kliima, ilus Saaremaa loodus.*

*Odavad korterid ja pansioonid.*

**Ühendust peavad:** Kuresaare ja Tallinna liinil — aurikud «Eestimaa» ja «Grenen», Rohuküla ja Kuresaare liinil — «Eestimaa», Kuresaare-Pärnu liinil — «Vasa».

*Lähemaid teateid saab Kuresaare linnavalitsusest. Broshüüre saab Tallinnas ja Tartus Eesti Reisibüroos.*

*Kuresaare Linnavalitsus.*

# ODAMEES

## Narva rahad

### Päätükk kodumaa numismaatikast

„Odamehele“ kirjutand G. Matto

Seni tuntud baltirahade korjandustes on need rootsikuuelised Narva esitajad aastatest 1670—1672 võrdlemisi haruldased. Vähemates korjandustes puudub harilikult Narva esitus üldse.

Baltirahasid kollektioneerides veendud tõsiolus, et ainult harukordil teiste rahade hulgas mõne häbeliku „narvalase“ kohtad. Ja miks ei peakski nad häbenema, on ju nende saamislooga nii mitmed tülid ja sekeldused seotud. Alljärgnevas katsun Narva rahade saamislool ja sellega seotud tülidel üksikasjalisemalt peatuda.

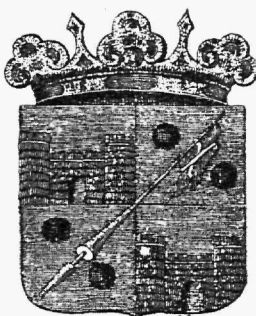
\* \* \*

Rootsi valitsus andis võidetud maadele ja linnadele kergesti õigused oma raha lüüa. Nii said isegi 30-aastasest ususõjas saksa linnad kuningas Gustav Adolfilt rahalõõmise õigused (Erfurt, Nürnberg, Augsburg). Meie kodumaa linnadest oli Tallinnal juba Erik XIV ajast pääle oma raha.

Narvale annab rahalõõmise õiguse aga alles kuningas Karl XI 10. märtsil 1663 tegelikult aga ei saada rahalõõmisele niipea asuda.

13. nov. 1668 kinnitab kuningas Karl XI manifest rahalõõmise õiguse uuesti. Varsti pärast seda esinesid vennad Nummens (ka: Nummers) linnavalitsusele ettepanekuga: linn andku rahalõõmise õigus nende kasutada, nemad seavad rahalõõmise sisse ja maksavad selle 4-aastase kasutamise eest 800 taaldrilt hõbedas. Linnavalitsus luges pakutud hinda esialgu väheseks, oli viimaks siiski nõus, kuid tegi ettevõtjatele kohuseks, et nad hiljemini 2. märtsil 1670 tööga algaks.

Ettevõtjad, vennad Nummens, olid mõlemad jõukad mehed. Üks nendest, Laurents, oli majaanik ja pürjermeister,



Narva linna vapp  
Rootsi ajal

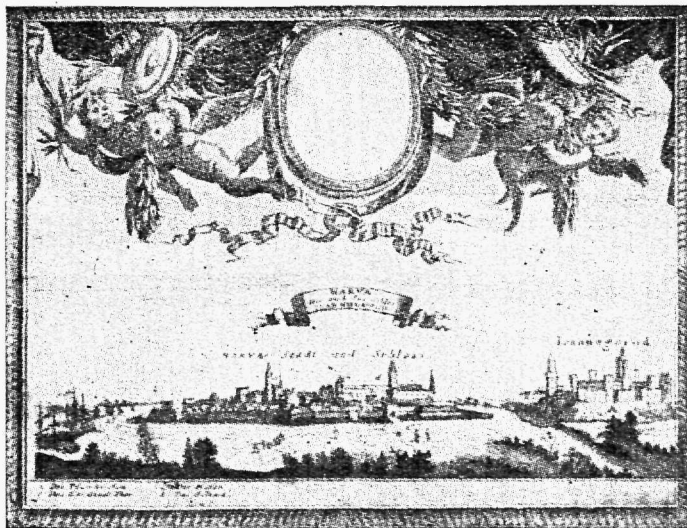
ter, teine, Levin, oli mitmekordne majaanik. Tema oligi see, kellelt Narva vanem kirik a. 1666 tornikella sai, mille mehhanism veel praegu Peetri muuseumis alal hoitakse. (Vt. „Odamees“ nr. 1. 1923 lhk. 5.)

Siiski ei jätkund neil oma kapitali rahapaja sisseseadmiseks, vaid tuli selleks ka laenu teha. Nii laenas Laurents Nummens jaanuaris 1670 kindral-kubernerilt Simon G. Holmfeld'ilt obligatsiooni vastu 1000 taaldrilt kahe aasta pääle.

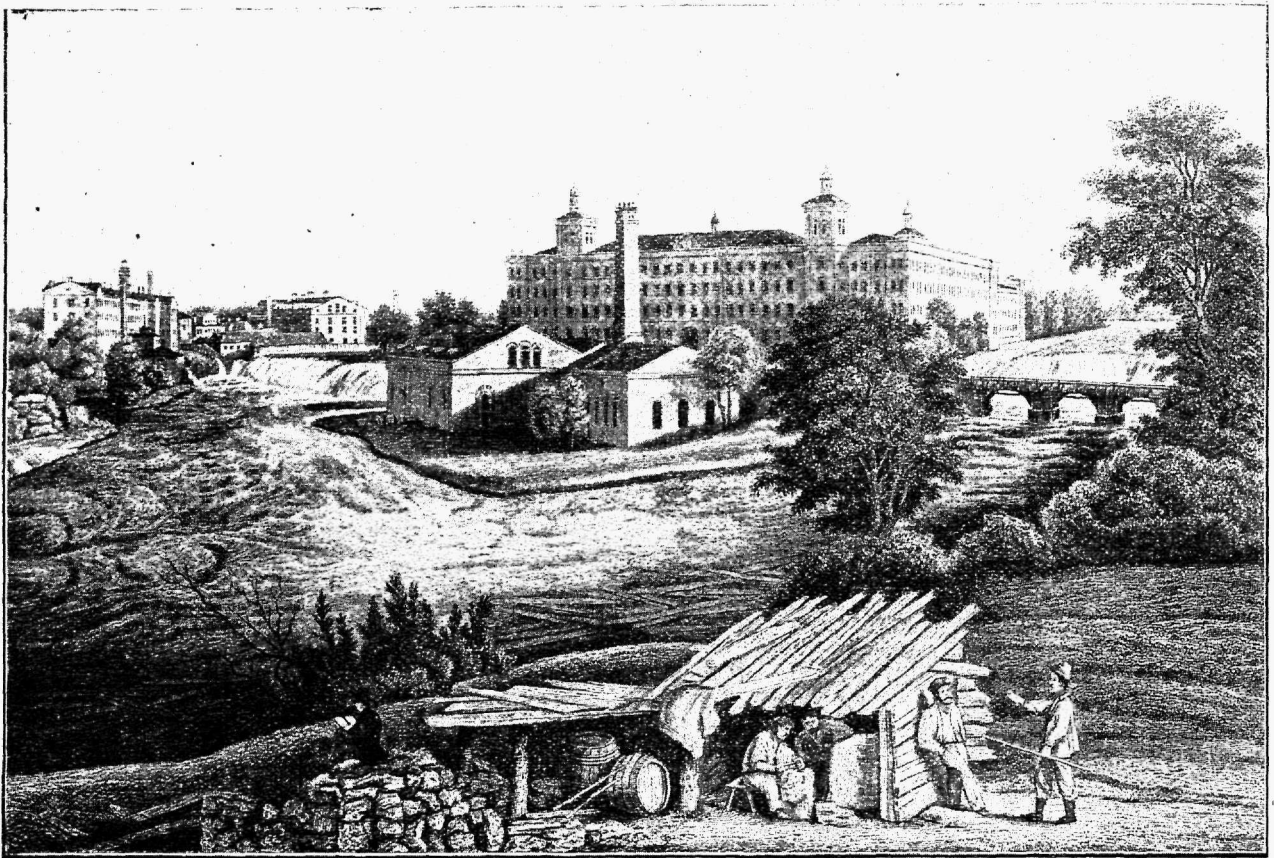
Pürjermeister Laurents Nummens ei jäänd ettevõtte osanikuks kuigi kauaks, vaid jõudnud selgusele, et ettevõtte seda kasu ei too, mis temast oodati, ja et isegi kahjuga rehkendada tuleb, loobus asjast jättes selle täielikult oma venna Levini hoolde. Laskis isegi oma varanduse venna varandusest lahutada sellekohase ametliku lepinguga, mis tunnistajate juuresolekul 18. aprillil 1671. a. kinnitati. Sellest lepingust kuuleme ka, et Laurentsil olnud rahalõõmise asutusse paigutada 855 taaldrilt ja et ta seni üldsummas 200 taaldrilt kahju saand. Nüüd oli ta ettevaatlikuks muutund ja lahkus vennast ning rahalõõmise asutusest täielikult ja jäädavalt.

Levin jätkas tööd korralikult kuni oma surmani a. 1672 nähtavasti ilma kahjuta. Pärast tema surma jätkavad ka tema pärijad mõne kuu kestes tööd, kuid raskemate aegade saabumisel ja ka juhtimise oskuse puudumisel hakkab see äri neile kahju tooma, sellepärast püüavad nad lepingust vabaneda ja teevad selleks kõike võimalikku.

Nii pöörab Nummensi lesk 2. juunil 1673. a. oma eestkostjate Strahlborni ja Heinrich Mülleri kaudu linnavalitsuse poole palvega teda ja tema kaaspärijaid kokkuleppes



Narva üldvaade XVII sajandil



Narva juga u. 1860. a.  
W. S. Stavenhageni joonistus

rahalõõmise asjus vabastada, saab aga eitava vastuse.

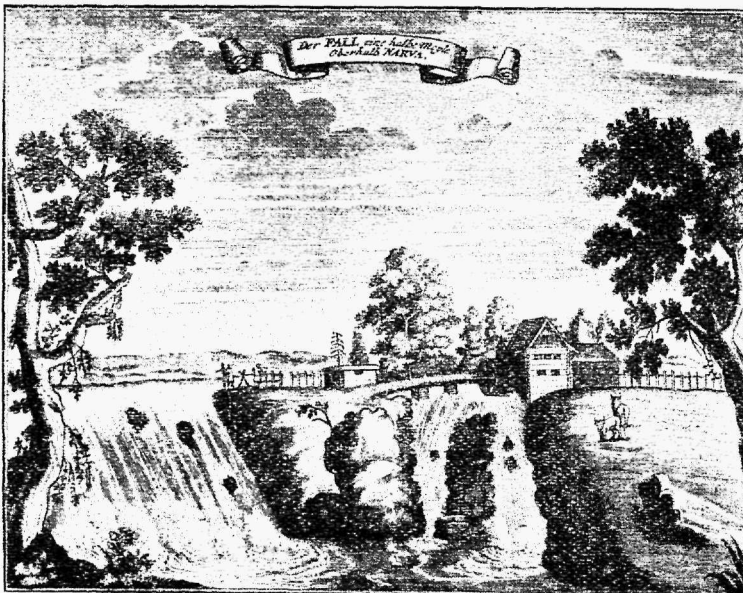
27. nov. 1673. a. esineb Nummensi väimees Jakob Portens enese ja oma alaealiste kaaspärijate nimel linnavalitsusele uue ettepanekuga, kus sedasama toonitatakse ja mitmesugused põhjendused ette tuuakse. Vastus, mis 1. dets. linnavalitsuselt saadakse, on järgmine: kord kokkulepitud 800 taaldrist ei võidavat linnakassa kahjuks midagi maha jätta, küll ollakse aga valmis rahalõõmise õiguse pikendamist 4 a. pääle kuningalt paluma ja seda siis 100 taaldrist eest aastas Nummensile edasi andma. Tingimiseks aga jääks, et linnavalitsusel on õigus oma äranägemise järel rahalõõmise ettevõttes kaashuvitatud olla, ka ei loe ta enesele kohustavaks kokkulepitud aja möödumisel rahalõõmise abinõude äraostmist.

Selle otsusega polnud Jakob Portens rahul ja andis enese ja oma kaaspärijate

nimel linnavalitsusele uue palve, milles tänab, et edaspidised aastad temale 100 taaldrist eest aastas jätta lubatakse, palub aga, et linnavalitsus õigusest rahalõõmise ettevõttes kaashuvitatud olla lahti ütleks. Pääle selle teeb ta omaltpoolt järgmise vastuettepaneku: tema (Portens) on valmis maksuma tuleva kaheksa aasta eest selle summa (s. o. juba varemalt kokkulepitud 800 taaldrist), kahe juba möödunud aasta

eest aga 200 taaldrist, nii siis üldsummas 1000 taaldrist. Linnavalitsuse lõpulik vastus korraldab asja nii, et nelja aasta pärast 800 taaldrist makstagu ja pikendatud nelja aasta eest 200 taaldrist — summa ka 1000 taaldrist. Õigusest rahalõõmise ettevõttes kaashuvitatud olla ütleb linnavalitsus ära, 800 taaldrist tuleb aga igal juhtumisel nelja aasta pärast maksta, kas kuningalt rahalõõmise õiguse pikendamist saadakse või mitte.

Sellega lõppes seekord vaidlus linnavalitsuse ja Levin



Narva juga a. 1710

Nummensi pärijate vahel, sest viimased ei esinend enam mingisuguste ettepanekute ega vastuvaidlustega.

Oldi arvamisel, et palujad on rahuldatud, ja töö rahalöömise asutuses nüüdsest pääle jälle korralikult edasi kestab.

Aga töö ei kehtnud ja Jakob Portens nähes, et linnavalitsuselt suuri järelandmisi pole oodata, andis asja kohtuvõimude lahendada. Ta palus Tartu Hoovikohtult lepingu tühistamist tuues ette järgmisi motive:

1) Tema (Portens) ei pea 800 taaltri maksmise kohustust enesele siduvaks, sest see raha ei tule maksta mitte enne esimesi 4 aastat, vaid enne viimaseid 4 aastat. Viimastel aastatel pole aga mitte raha löödud, vaid ainult esimeste kahe aasta kestes. Need aastad on aga igast maksustamisest vabad.

2) Surnud Levin Nummensi lapsed ja pärijad on enamikus alaealised ja ei suuda sarnast ettevõtet edasi pidada ega juhtida.

3) Nõutava summa (800 t.) maksimisele ei ole Levin Nummens end mingisuguse kirjaliku lepinguga kohustand.

4) Tööd rahapajas oli täiesti võimata jätkata, sest esiteks keelas kuningas oma käsikirjaga riigitaalrite sulatamise, teiseks oli ka väljamaalt sõjapärast hõbedat võimata saada.

5) Linnavalitsus kui alaealiste kõrgem eestkostja oleks juba ise pidand Nummensi pärijatele soovitava loobumist sarnase kahjuliku äri edasipidamisest.

6) Pärijate eestkostjad ütlesid linnavalitsusele lepingu õigel ajal üles.

7) J. Portensi lepingu uuenduse palvega ja linnavalitsuse sellekohase uue otsusega on esimene kokkulepe enesest mõistetavalt (tacite) tühistund.

8) Linnavalitsus palus ja sai kuningalt rahalöömise õiguse pikenduse. Oma palvet põhjendas linnavalitsus eriti sellega, et seda õigust polnud võimalik tervel ajal kasutada, ja juba seegi asjaolu näitab, et endine kokkulepe oli tühistund.

Niisugused olid põhjused, mis J. Portens kohtuvõimudele esitas nõudes rahalöömise lepingu tühistamist.

Kohus nõudis linnavalitsuselt seletust ja viimane esitas järgmised vastulauseid:

1) Kuna 800 taaltri kohta enne nelja viimast aastat kokku on lepitud, siis järeldub sellest, et Nummensi pärijatomp kohustatud oli tööd jätkama. Just selle edasikestva tööga arvetades tunnustatigi linna poolt kohe paluja õigus nelja viimase aasta pääle. Muidu oleks ju pikendust ainult aastaks võidud anda ja igal pikendusel 100 taaltrit juurde nõuda. Kui aga tahetakse maksuvaba aastaid enesekasuks lugeda, maksukohustuslisi aastaid vastaspoole kahjuks, siis lõhnab see juba pettuse järele.

Kui keegi, näiteks rendib omale mingisuguse mõisa, mis sõjast laastatud, 8 aastaks sel tingimisel, et ta esimesel neljal aastal midagi ei tarvitse maksta, järgmise nelja a. kestes aga 800 taaltrit, kas võib ta siis kahe või nelja maksuvaba aasta järele rahuliku südamega lepingu tühistada ja maaomanikule samasugused põhjused ette tuua, nagu käesoleval juhtumisel!

2) Pärijate alaealsus ei tähenda midagi, seda näitab igapäevne praksis, mis surnust mahajäänud pärijad, kui need üldse pärida tahavad, eelkääja lepingutega seob.

Kui keegi 8 aastaks mõisa rendib ja kolmandal või neljandal aastal ära sureb, siis on ju pärijad järgnevatel aastatel mõisa edasipidajad, kui vastaspool neid vabatahtlikult ei vabasta. Nii oleks ka käesoleval juhtumisel proua Nummens ja tema väimees Jakob Portens alaealiste eest tööd võind edasi teha, nagu nad igasugu muid asju ajavad, mis alaealiste huvidega seotud. Ja J. Portens tegi juba selle tööga kord tegemist.

3) Kirjalikud dokumendid pole käesoleval juhtumisel mitte need kõige olulisemad tõendused, tehakse ju tuhanded sarnased lepingud suusõnal. On lõpulik kokkulepe saavutatud ja kui-

dagi avaldund, siis on tal juba täielik kohustavus. Siin ei ole aga mitte ainult linnavalitsuse protokoll, vaid ka vastaspoole enese palve, mis olnud kokkulepet tõendab.

Ja isegi tõsiasi, et 2 aastat tõeliselt on raha löödud, räägib selle poolt ja annab küllaldase tõenduse vaieldava lepingu olemasolust.

4) Kuigi hõbedasaamisega lugu nii oleks, nagu kaebaja tõendab, siis ei pea siin mitte linnavalitsus kahjusaaja olema, vaid vastaspool, sest iga kokkuleppe tulemuseks on kas kasu või kahju. Oleks olud soodsad kujunend, siis oleks vastaspool mitmed tuhanded võinud võita. Kui aga asi nüüd teisiti on läind, siis ei tule kahja muul kellelgi kui ainult ettevõtjal enesel kanda. Ja kui võtta ikka asja päris tõsiselt, siis võis ju ka sõja ja kuninga mainitud sulatamiskeelu pääle vaatamata rahalöömimine katkestamata edasi kesta. Ei jätnud ju Stockholm, Riia ja teised linnad, keda samuti sõda ja kuninga keeld tabasid, rahalöömist seisu. Ka leiab linnavalitsus, et laevasõit sugugi sellevõrra takistatud polnud, et hõbedat sissevedada poleks saadud. Veeti ju muid kaupu sagedasti sisse.

5) Kadund Levin Nummens ei hakanud raha muidugi mitte selles lootuses lööma, et selles kahju saada. Et aga, nagu tõendatakse, sellest tööst vähe tulu on saadud, siis on see nähtus juhuslik, mis aja kestes jällegi oleks muutund ja kahju tasa oleks teind. Sest kui rahalöömise juures ainult kahju saadakse, missugune võimukandja või linn siis küll veel raha lüüa laseks!

Ja olgugi linnavalitsus alaealiste kõrgem eestkostja, ei või ta ju mõnd alaealist mõne teise kulul kahjustest vabastada, mis esimene seaduse järgi kandma peab, samuti kui ta ei või teda vabastada kahjulikkudest lepingutest, mis teind tema eest tema isa või eestkostja mõne kolmanda isikuga.

Muidugi on linnavalitsus alaealiste eest valvel, et neile liiga ei tehta, aga ta on valvel ka linna üldise kassa eest, et see kahju ei saa, ja et kuninglik kingitus, mis eriti just selle kassa seisukorra parandamiseks antud (rahalaöömise õigus), vett vedama ei lähe. Linnakassa, pole ju eestkostjaid pääle linnavalitsusel alaealistel pärijatel on aga oma eestkostjad, kes neid aidata võivad.

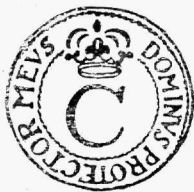
6) Kaebaja toonitab lepingu ülesütlemist, kuid sarnane ülesütlemine oleks seaduse vastane ja lubamatu. Seda tõendab juba seegi asjaolu, et Jakob Portens kõigi alaealistele nimel võttis lepingu täitmise oma pääle, koguni uuendas ja pikendas veel lepingu.

7) Mis puutub sellesse, kui oleks linnavalitsuse uue otsusega endine tühistatud, siis peab koguni selle vastu ütleva, et viimane aina kinnitab eelmist kokkulepet. Toonitatakse ju kõigis viimastes otsustes, et esimesest kokkuleppest midagi maha jätta ei saa. Sedasama tõendab ka J. Portensi enese ütlus palvekirjas, kus ta kõigi pärijate nimel kohustub kord kokkulepitud 800 taaltrit maksma.

8) Kuninga teiseks resolutsiooniks peab linnasekretär Laurents Nummens seda, mis antud 13. nov. 1668. a. (sest kolmandat pikendust ainult kavatseti Levin Nummensi pärijatombu kahjude katteks paluda, jäi aga tegemata). See teine resolutsioon saadi aga enne kokkulepet vennaste Nummensitega, missugune kokkulepe alles septembris 1669. a. aset oli. Sellega langeb iseenesest ära kõik, mis kaebaja oma viimases väites ette toob.

Oletamegi aga, et kuningalt rahalöömise õiguse pikenduse pärast kokkulepet ettevõtjatega saime, siis ei järgne sellest sugugi, et kõik endine oleks tühistatud. Ettevõtja jõupingutus, mis tehtud enese ja oma kaaspärijate huvides, et kuningalt rahalöömise õiguse pikendust saada, tõendab veel kord päevaselgelt esimese kokkuleppe jõusolekut. Ja et linna palves kuningale rahalöömise õigusest mittekasusaamine ette toodi või ettetuua võidakse, pole sugugi nii mõtteta, sest kaebaja tõendab ju ise, et selle kahe aasta kestes, kui kohal löödud raha oli käimas, on ta rohkem kahju kui kasu saand. Loomulikult pole siis ka linn seni veel midagi saand vaid see saamine pidi alles nelja viimase aasta möödumisel tulema.

Üldse pole ainustki asjaolu mille põhjal Nummensi pärijatomp kord kokkulepitud kaubast võiks ära öelda, kui ta



Narva rahad

Üleval: 4-ööriline hõberaha a. 1642, keskel: 2-ööriline a. 1671, all: rundstükk (ööriline) a. 1670.

seadusest pisutki lugu peab. Ja kuna temal selle summa — 800 taaldri — kaotamine palju kergem on kanda kui linnakassal, siis peaks ta õieti ise lepingu häätah'liku täitmisega püüdma eemaldada kõik edaspidised kulud ja lahk- arvamised.

Nii umbes kõlas kohtule antud linnavalitsuse vastuseletus.

Neid seletusi ja vastuseletusi kaaludes võib kohtuotsust juba ette näha: ta tuleb linnale kasuks.

Ja Tartu Hoo- vikohus teebki 7- al oktoobril 1673 ot- suse, mille järgi Levin Nummensi pärijatel rendile võetud rahalõomise õiguse kasutamise eest Narva linnale tuleb maksta kaheksa aasta möö- dumisel s. o. 1678. a. 800 taaldrit. Riigitaaldritese arvatult on see 400.

Kaitsja pool ei jäänd kohtuotsusega rahule ja protsessis edasi. Kuid ka apellatsioonikaebused ei annud tagajärgi, vaid töid endise otsuse kinnita- mise 27. veebr. 1692.

Linnavalitsus aga hakkab 1678. a. pääle maks- mata summale 6% juurde arvama ja nii kirjutab ta 2. märtsil 1693. a. Nummensi pärijatele arvesse:

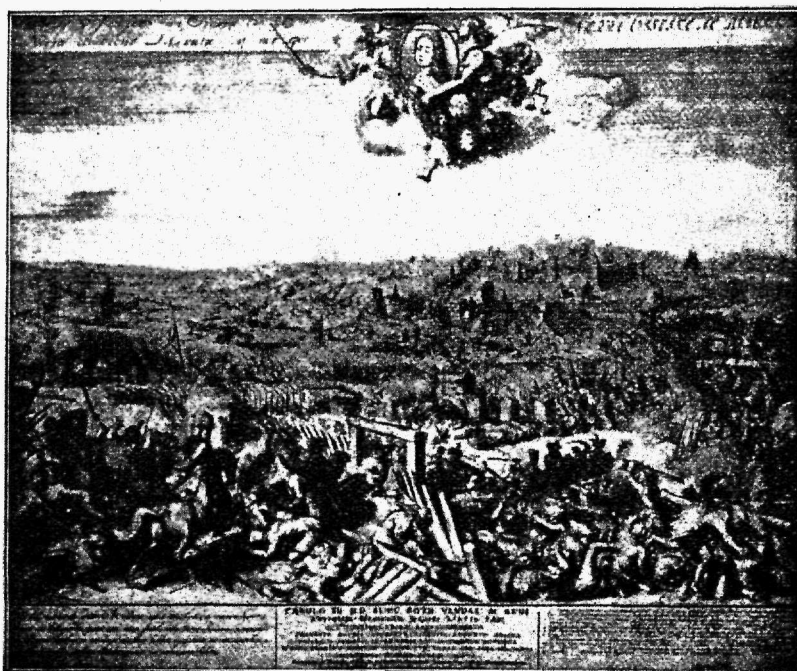
*Rahalõomise renti  
1670—1678 eest 400  
rgldr. Võlaprotsen-  
did 1678—1693. a.  
2. märtsini s. o. 15.  
a. eest 360 rgldr.  
Summa 760 rgldr.*

Nii kasvas aja kestes võlasumma ja kui meie kuuleme, et linnavalitsus hiljem Levin Nummensi pärijatelt võlgade eest Samokrassi mõisa ära võtab, siis teame ka, kust need võlad al- guse said. Narva rahad olid oma meistri pärijatele õnnetuse- toojateks saand.

Nüüd huvitavad meid küsimused, kui palju ja missuguseid rahasid ning mil aastatel on siis Narvas löödud?

Esimese küsimuse pääle ei leia meie vastust, sest L. Nummens pole rahalõomise üle aruandeid jätnud. Ka puuduvad kõik teated selle kohta, kui- palju ja missugust metalli ta rahalõomiseks kulutas.

Teiste küsimuste vastamiseks peame aga kõik



Kaarel XII Narva all  
Stseen 20. nov. 1700. a. lahingust



Ülevaatlik pilt Narva lahingust  
20. nov. 1700. a.

teadaolevad balti- rahade kollektsi- oonid läbivaatami- sele võtma. Ja kui seda teeme, siis selgub järgmine pilt:

Löödud on pääasjalikult hõbe- raha ja nimelt:

öörilisi (rund- stück) — 1670, 1671 ja 1672 a., 2-öörilisi (2 r.) — 1670, 1671 ja 1672 a., 4-öörilisi (4 r.) — 1670, 1671, 1672 ja 1675 (?) a.

Pääle nende leidub paaris kor- janduses veel Nar- va kultukat 1671. aastast. See on aga nähtavasti ainult prooviks löödud. Täpselt samasugu- ne proovitukat hõ-

bedast leidub ka mõnes korjanduses.

Kaheööriline vaskraha 1670 aastast, mida mõned baltirahade nimestikud kirjeldavad, pole ka muud kui ainult rahaproov.

Löödud rahade välimust selgitavad käesoleva kirjutise juures olevad joonised (lhk. 101).

Rahadel leiduvad (mitte kõigil) tähed „L. N.“, needsamad tähed monogrammina ja „L. V. N.“ ning „LLNN“ monogrammina. Neist tähendab „LN“ — Levin Nummens ja „LVN“ — Laurents von Num-

mens, kahekordsed tähed — mõlemate vendade nimed.

Lõpuks huvitab lugejat vahest küsi- muski: kus löödi need Narva rahad? Kus asus Narva rootsi- aegne rahapada?

Narva vanajutud annavad rahapaja au kahele majale: B. Lange majale Turu tän. ja Ingvalli päri- jate majale Pagari tän.

Võib ju olla, et rahvajuttudes siin osake tõtt on. Nime- tatud majad on oma sisemiselt ehitusel selleks kohased, ka

on Ingvalli pärijate majas (maja on muinsuskaitse all) säilind endise sepikoja ruumid. Kuid see on siiski ainult oletus.

Võiks arvata, et mõlemad vennad vähemalt alguses üheskoos ühes majas raha löid. On lugu nii, siis leiame ka rahapaja, sest maja, kus Laurents raha- lõomist toimis, on teada.

(Lõpp lhk. 105)





## Koormamees

J. L. Runeberg'i järele tõlk. E. Raudsepp

A. Edelfelti joonistused



Siiski edeneti vaikse sõiduga  
ikka kõrgemale, sihiks Põhjamaa.  
Tulid lumised ja jäised kingud vastu,  
polnud siingi taadil kiiret astu.

Endist viisi magas Spelto koorma pääl,  
vahest piitsaotsast säpse sai ta säääl —  
taadi vammusest ei tundnud lööke läbi,  
Halli nahk ol' sama tuim kui taadil häbi.

Siigajõe viimaks välja jõudis tee;  
järele on isamaast vaid jääne ribake.  
Peatus saagu siia! Ainus lootus koitku:  
kas siis vapper murdugu või nõder võitku!

Enne õhtut viimne võitlus võideldi,  
pagupäevad võidupäevaks muudeti.  
Siin vast rauges laine, pööris tulnud suuna;  
jõgi peatas voolu. Peatas Spelto ruuna.

Käib ju meestel ringi võidusõnum uus:  
„Seadke koormad korda homme hommikuks!  
Mehed, pöörge koormad jälle tulnud teele.  
Olgu nüüd siis nii, las Spelto läheb eele!“

**T**unned Spelto taati? Polnd küll paslik see,  
oli ainult lihtne voorisulane;  
küllap omasarnastega ununend vist olnuks,  
kui ta kõigist teistest kõige laisem polnuks.

Tasus tõesti vaeva kaht neid  
vaadelda,  
esmalt taati ennast, siis vast  
hobust ka:  
kui ju kahejalgse samm nii  
palju maksis,  
neljajalgsele sammul polndki  
enam taksi.

Söök ja hool neil aina sõidu  
võrrane,  
hobul händ ja taadil tukk on  
takune,  
kodutalli tolmu Halli karu veel  
andis,  
koduahju nõge taadi nina  
kandis.

Nii neid nähti voorisabas  
sõrkimas,  
voorivägi nende üle hirvitas;  
hobu tõrksalt astus, mees see  
mund kui magas,  
kuidas koormal püsis, taevast  
ise tagas.



„Hobu tõrksalt astus, mees see muud kui magas,  
kuidas koormal püsis, taevast ise tagas.“



Kõik on tehtud, öö on juba, uinub maa,  
ainult lipnik Blume uinuda ei saa.  
Küdeb rinnus innustuse tulikahi,  
toas ahtakeses ta ei leia rahu.

Astub välja. Väljas vait ja pimedus,  
ainult külmand taevatähed hiilgel kus,  
kuna koidujoad üle metsa, vaatad itta,  
hervavate vöötidena laotud ritta.

Silm ei seleta. Veel vank-  
rid, koormad need  
alles hobusteta, põhja poole  
pöördud reed.  
Kõik on endiselt, just nagu  
alles jatkaks  
vägi endist viisi põhja poole  
matka.

Endist viisi! Ei, sääl siiski  
väike vahe on:  
Pimedas ei märka — muu-  
datused kahel on:  
ümber pöördult sõiduvalmis,  
hobu eeli,  
seisab viimne regi juba val-  
mis teele.

Mees peab ohjest, seisab  
ise kõrval ree.  
Blum ei usu silmi: „Tõesti,  
Spelt on see?  
kesse läbi Soome nagu ori  
nühkinud!“  
Päävõrd kõrgem paistab  
taadi rüht nüüd.

Sirgem veel kui noor, or.  
vanus varrelt,  
hõbedasi juukseid langeb  
õlparrelt,  
nina pestud, lõug on äkki  
puhtaks aetud;  
öösel helgib päeval mis olnd nõega kaetud.

Blume-noor on üsna äraimetund:  
kust see muutus, kummaline ümbersünd.  
Sina, nõgisem ja laisem nuhtlus enne,  
sina puhas, valmis juba teele minna!

„Näe, jo tolmu kes sul kaapind palgedelt,  
kes sul taku korjand juustelt valgedelt?  
Kes su — kõige kummem — jalule on saanud,  
kes ei öösel ärrganud, päeval üles aanud?“



„Aulik noorehärä, nüüd on kiire aga!“

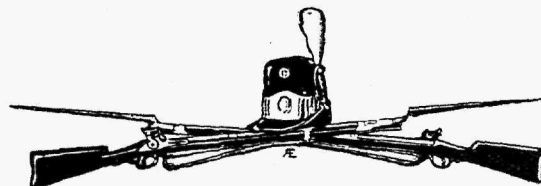
Aulik noorehärä, nüüd on kiire aga!“

— „Noorehärä!“ vastab  
vanus vagusalt:  
„Laisalt astub mees, kes lah-  
kub kodumaalt.  
Oma rahvas redusse kui  
kurjalt kulgeb,  
pole mees, kes valvab, parem  
silmad sulgeb.

„Milleks nägu varem pes-  
nud oleksin,  
seks, et häbi selgemini paist-  
nud siin?  
Kandsin pilkeid, tõrelusi  
vaikselts mina,  
kandsin musta muret, kand-  
sin musta nina.

„Nüüd on möödas! Vägi  
sul on võidelnud,  
Soome jälle avaraks on  
augunud.  
Nüüd on häbiplekid kõrval-  
datud maa sul;  
puhta, selge otsa jälle näita'  
saame!

„Trummid hüüdma, me-  
hed kokku kogugu!  
Öö on läinud mööda. Hele  
päev on ju.  
Kui polnd tarvis, joosti nii  
et tuli taga.



# Albrecht Dürer

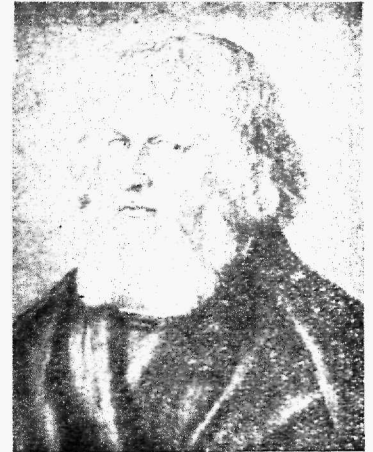
21. mai 1471 — 6. aprill 1528

„Odamehele“ kirjutand J. Pert

(Lõpp)



A. Dürer: Autoportree



A. Dürer:  
Hieronymus Holzschuher

**V**aselõige. Düreri vaselõiked on pärit hili-semast ajast, kui seda on puulõiked. Selle tööala algust tähistatakse 1496 a. Nürnbergis. Tehnilise kõrguseni jõudis ta siin palju kaugema õpingaja järele kui puulõikeis. Esimene dateeritud vaselõige on „Nõiad“ (1497). Kuid Dürerilt on varemaid lõikeid: „Sõdurid“, „Madonna“. Kujutusmaneer on siin veel vana, keskaegne. Seda näeme madonna riitusest: teravnurksed riidevoldid.

Lähenev renessans avaldub ilmselt neis Düreri üleminekujärgu vaselõigetes. Ja esimese uue ilma sümptoomina esineb siin alasti naine. Dürer katsetab, õpib akti. Ja juba küpsema, vormi mõistva tulemusena on ta „Suur õnn“ ehk „Nemesis“, mis valmind vähe enne 1500. Ta kuulsaimatest vaselõigetest aga on 1504 aastalt helemustas käsituses maaliline „Adam ja Eva“.

**Maali algus.** Kui Dürer 1497 ümber enese isikuväljenduse leidnud puulõike kaudu,

siis tegi ta vaselõige tehnikas veel algeid; maalid aga küpses ta palju hiljem.

Selle näiliselt põhjustasid mitmed asjaolud. Dürer õpipoisina oli harjund selle kui käsitööga. Selle tõttu oli tal raske või tarvitas pikka aega, enne kui leidis maalid enese. Nii on ka ta esimesed maalid, altaritepildid, ilma igasugu originaalsuseta. Nii Darmstadtis maamuuseumis altarmaal. Juba on märgata edu ta „Maria kannatustes“ mis alal hoitakse Dresdeni Galeris (1495).

Tuntav samm siit edasi on juba Paumgartneri altarmaal (Müncheni Pinakoteegis). Eriti aga „Kolme kuninga kummardamine“ (1504).

Kunstiliselt küpsemate teostena on aga vaadeldavad selt ainult ta portreemaalid: 1497. isa; 1498. autoportree; 1499. Os. Krell; pr. E. Tucher.

Dürer on saamas kunstnikuna küpseks. Ta õpib looduse, natuuri järele. Ta katsetab. Ta valdab juba kujutava kunsti tehnikat. Ta on leidnud perspektiivi. Figuurid muutuvad täielikkudeks ja plastilisteks. Ta saavutab oma teosesse õhku ja ruumilluiooni. Tarvitseb ainult võrrelda „Rohelise passiooni“ joonistuslikult küljelt suure passiooniga ja vahe osutub suureks.

**Veneetsias.** Sügisel 1505 asub Dürer Veneetsiasse. Ta on juba kuulus. Talle usaldatakse siin suuri tellimisi. Esimesena San Bartolomeo kiriku jaoks altarmaal, keskel Maria ja Kristuslaps jagavad roosikrantse. Nende ees põlvili Maximilian I ja paavst Julius II, roosikrantsid pääs. Külgedel inimesed. Tagaplaanil Dürer ise oma sõbra humanist Pirkheimeriga. Ta käes on leht, millele kirjutatud, et ta selle teose maalid 5 kuuga. Siis veel „Ristisõidu“; „Jeesus kirjatundjate vahel“. Veneetsias valitses sel ajal Giovanni Bellini,

kellest mõjutatud Giorgone oma õtsevasse loominguikka jõudnud oli.

Ka Dürer oli Bellini vaimustatud austaja.

Ja Itaalia kool avaldab mõju ka Düreri loominguusse. Renessansi vaim võidab keskaegse. Dürer muutub uueilma inimeseks ka kunstnikuna. Seda ta käsituse ilmemuutust kajastavad kõige otsekohesemalt ta selleaegsed naisportreed. Kogu tähelepanu neis on koondatud koloristlikule efektile.

Ta „Adam“ ja „Eva“ (1507) on ta loomingu kõrguspunkti saavutustest.

**Jälle Nürnbergis.** 1507. algul on Dürer tagasi Nürnbergis. Teos teose järele leiavad nüüd ilma-valgust. Esimestena „Adam ja Eeva“ mille sarnaseid ta veel loonud polnud. Neid teoseid on korduvalt kopeeritud. Ja Palazzo Pitti kunstikogu ning Pradamuseum Madridis vaitlevad, sest mõlemad peavad endid algupärandite omanikkudeks. Siin kuurfürsti Friedrichi tellimisel „Kümnetuhane kristlase märter“ (1508).

„Maria taevaminek“ Jakob Hellerile. Hiljem hävinenud tules, kuid mis oli meistri



A. Dürer: Muusikamehed  
Äärejoonistus keiser Maximiliani palveraamatus



A. Dürer: Puhkepaik põgenemisel Egiptusse  
Mariaelu kujutuse puolõike seeriast

armsamatest teostest. „Kõigepühama pilt“ (1511). „Kolmainuse“ meisterlik kujutus: maalil koos pühavaim, isa ja poeg. Veneetsialik ilurikkus, kiirgav koloriit ja tüüpide mitmekesidus. Ühtlasi kavatseb ta väljaanda vaselõigetesse passiooni. Saabub „Kristus ristil, leinajad all“ (1508).

Saabub veel teisi Kristuse kannatust kujutavaid vaselõikeid kodulinna ülesandel, kus nimetati ta 1509 a. nõunikuks. Maalis kaks elusuurust keisripilti: Karl Suure, kui keisririigi looja ja Sigismundi.

Nüüd pöördub ta puolõigete juure. „Maria elu“ ja „Suur Passioon“ ühes „Apokalüpsi“ uue väljaandega ilmuvad 1511. Samuti „Väike Passioon“. „Passioon“ vaselõikeis ilmub 1513 (16 lehte).

1515–1518 tarvitab ta vaseplaadi asemel raudplaati. Ta tehniliste otsimuste tulemustena siin ilmub ta kuulus „Suur kahur“. Ja paremate teostena, mis imetlust leidnud kõikidel aegadel, olgu nimetatud neilt aastailt: „Melankoolia“, „Püha Hieronymus lõviga“ ja „Rüütel, surm ning kurat“.

Kuid sel oma loomingu viljakamal ajal tuli üle elada Düreril suurim valu. 1514 suri ta ema.

Samalt aastalt on pärit veel vaselõikeid, kus Dürer edasi annab figuure haruldase skulptuursusega: „Apostel Toomas“; „Tantsiv talupoegi paar“.

Sel aja levineb eau-forte tehnika. Esimene dateeritav eau-forte on 1513. aastast ja kuulub schveitslase Urs Graf'ile.

1515–1518 vahel teostab ka Dürer selles tehnikas: „Kristus õlimäel“ jne.

**Keisri teenistuses.** 1512. a. oli keiser Maximilian Nürnbergis. Nähtavasti tutvunes ta siin oma harjumuse järele kohalikkude oludega, et kunsti-

võimeid oma teenistusse saada. Keiser vajab joonistajat, kes ta plaanid kergel käel jäädvustaks paberil, või puolõikeis.

Auahnel Maximilianil oli kavatus roomlaste eeskujul püstitada triumfkaared. Ta kavad töötas läbi hooviõpetlane Stubius ja miniatüürmaalidega kattis selle Jörg Kölderer. Düreri ülesandeks jäi Köldereri kavad üle kanda puolõigetesse.

Dürer asus tööle ja nii mõneski osas surus pääle oma stiili.

Suurema iseseisvusega töötas Dürer keisri teise ülesande juures: selle palveraamatu kaunistamisel, millest osa võtsid samal ajal ka teised kuulsamad graafikud.

1515. aastast on Dürer keisri palgaline. 1518. puutus ta kokku temaga isiklikult, kus Dürer joonistab teda.

**Reis Madalmaadele.** 12. juulil 1520 lahkus Dürer Nürnbergist naise ja teenijaga. Ta reisib Madalmaadele, et saada uusi muljeid ja äratusi. Üle aasta jäi ta ära kodust. Ta imetles vana kunstimaad suuri meistreid ja nende kuulsaid teoseid. Ta näeb Karl V sissesõitu Antverpeni ja saab ka ise kui vürst austatud. Ta joonistab ja maalib.

Portreeterib Christian II, skandinaavia kuningat.

Ta reis kujunes kogu kauplustuks. Igal pool müütas ta oma puu ja vaselõikeid. Ei või kinnitada et see reis väga suuri jälgi või ümberkorraldusi Düreri loomingu tekitand oleks. Dürer oli juba küps meister.

Kuid ei saa ka salata, et Madalmaade kunstnikkude eeskujuga ta teostes selt ajalt märgata on.

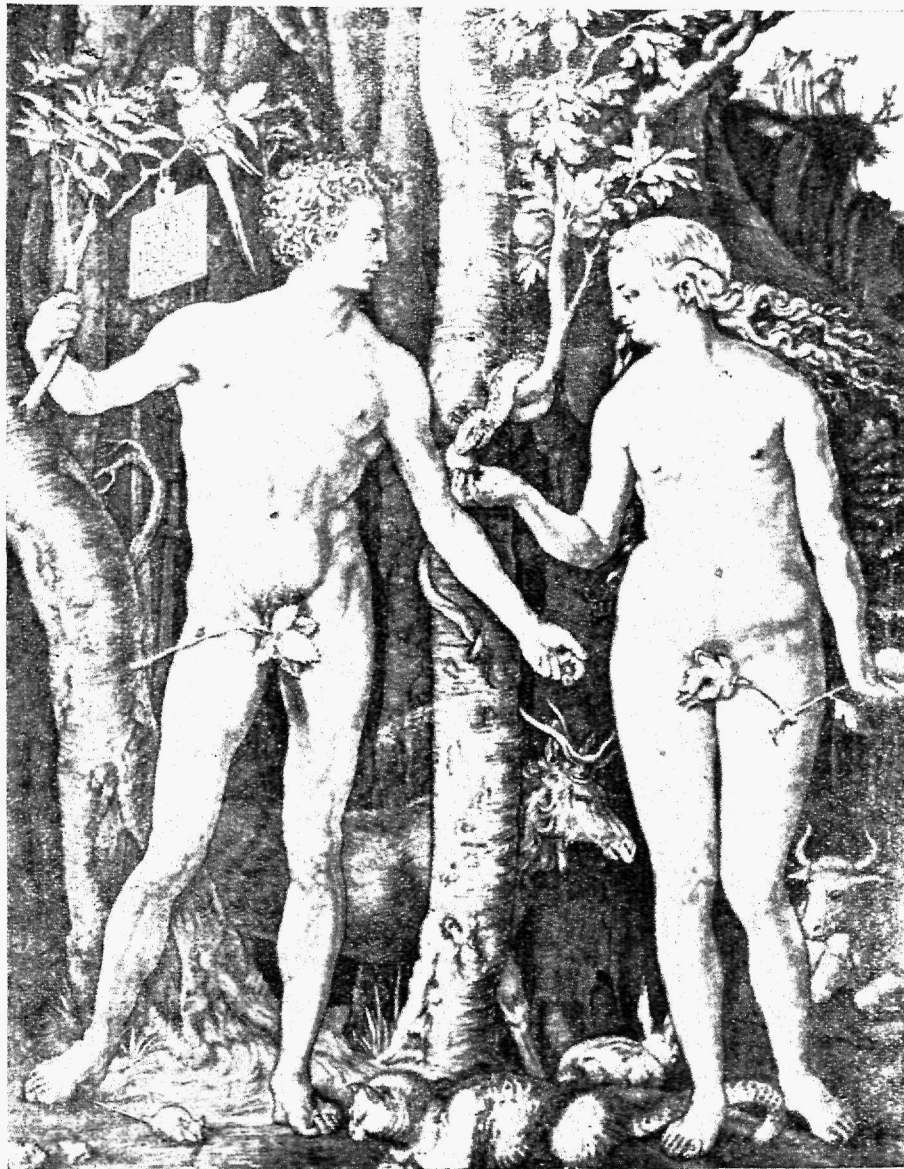


A. Dürer: Hieronymus toas lõviga  
Vaselõige

**Nürnbergis. Hiliseid teoseid.** Tagasi jõudes on tugevnenud Dürer portree maalimises. Tal oli teel kogu aeg kokkupuuteid võõraste isikutega. Ta skitseeris neid. Ja selle tõttu näib armastavat edasi ta seda ala. Ta portreerib vaselõikeis. Siin esimeseks portreeks peetakse kardinaal Albrechti oma Brandeburgist 1519. a. Siis 1523 a. uuesti, kuid suurelt. Ja Friedrich Suure oma 1525; Melanchtoni pää 1526.

Samal aastal lõpetab ta maalid oma viimase suureväärtusliku teose: kaks tahvlit apostlite Johannese ja Peetrusega ühel ja Pauluse ja Markusega teisel pool, mis tuntud nime all „Neli apostlit“ (Müncheni Pinak.). Neis jõulistes inimsuurustes kujudes väljendub Düreri vanaduse meisterlikkus, küpsus, rahu ja jõud.

Maalides seda teost teadis Dürer juba ise, et ta loomisaeg lõpeb nüüd. Ta pühendas selle kodu-



A. Dürer: Adam ja Eva

Ka katsetab ta portreerimist maalid. 1526. a. on pärit Hieronymus Holzschuheri, Jakob Muffeli ja Johann Klebergeri pildid (tahvelmaalid), mis jäävad ta viimasteks töödeks selles tehnikas.

Koju jõudes Madalmaadelt kodulinna nõukogu teeb talle ülesandeks valmistada raekoja ilustuse kavandeid. Ühe raekoja osa pidi kaunistama „Suur triumfvanker“ (ilmus puulõikes 1522). Kesksaali pidi kaunistama suur allegooria Apellese eeskujule. Need kavandid täideti teiste poolt.

1526. a. töötab ta veel puulõigete alal. Draamaatilisus ta piltidest on kadunud. Esineb plastilisus ja suur rahulikkus.

linnale mälestuseks. „See teos on tema, kui kunstniku, kui inimese, kui patrioodi ja kui evangelistliku kristlase testament.“

1526. aastast tegutseb Dürer veel kirjanduse alal. 1525. ilmub ta sulest „Mõõtmiskunst“ (perspektiiv). 1527. a. ilmub „Õpetus linnade, losside ja maakohatade kindlustuse üle“.

Dürer suri äkitselt ja vaikselt 57. eluaastas. Ta maeti Nürnbergi Jaanikiriku surnuaiale.

Ta kalmu üle vasktahvel kannab ladina keeles järgmist: „Albrecht Düreri mälestuseks. Mis Albrecht Düreris oli surelikku, on maetud siia nõlvakule. Ta on lahkunud 6. aprillil 1528.“ (Lõpp)

# Esimesi mälestusi

## Leo Tolstoi autobiograafilisi märkmeid

Sündisin ja veetsin oma varase lapsepõlve maal, Jassnaja Poljaanas.

Siin minu esimesed mälestused (milliseid ei mõista ma järjekorras esitada, sest ma ei tea, mis sündis enne, mis pärast; mõnest ei tea ma koguni, kas sündisid unes või ilmsi). Need minu esimesed mälestused: olen köidetud; tahaksin sirutada käsi, kuid ei saa seda teha ja ma karjun ja nutan, ja mulle on vastik mu kisa; kuid ma ei suuda karjumist katkestada. Keegi seisab kummardades minu kohal, kes, seda ei mäleta. Ja kõik see sünnib ämaruses. Ent mäletan, kaks inimest on mu läheduses. Mu kisa mõjub nende pääle; nad on rahutumad mu kisast, kuid ei vabasta mind mähistest, mida tahan, ja ma karjun veel kõvemini. Neile näib, et see nii peab olema (tähendab, et oleksin mähistes), kuna mina tean, et see nii olema ei pea. Tunnen mitte inimeste, vaid saatuse ülekohut ja julmust, sest nad kahetsevad mind ja haletsust iseenese pärast. Ma ei tea ega saa iial teada, mis see oli: mähiti mind, kui olin rinnalaps, ja ma vabastasin oma käe, või mähiti siis, kui juba üle aasta olin vana, et ma ennast süüdata ei saaks; vahest koondasin ma sellesse ühte mälestusse hulga muljeid, nagu see on unes, kuid tõsiasi on, et see oli esimene ja tugevam mulje minu elus. Ja minu mälestuses pole püsind mitte mu kisa ega kannatus, vaid kogu mulje mitmekesisus ja vastolulikkus. Ma tahan vabadust, see ei tülitaks kedagi, ja mina kes ma jõudu vajan, olen nõrk, nemad aga tugevad.

Teine mulje on rõõmus. Istun künas, ja mind ümbritseb uus mingi eseme meeldiv lõhn, millega mu kehakest hõõrutakse. Vististi olid need kliid, ja võib olla, vees ja künas, kuid kliide uususe mulje äratas minu, ja esmakordselt märkasin ma ja hakkasin armastama oma väikest rinnal paistvate ribidega keha, ja siledat tumedat küna, nänni kääritud käsi ja sooja, auravat vett ja selle solinat, iseäranis aga küna märgade veerte sileduse tunnet, kui neid käekestega paitasin.

Imelik ja hirmus on mõelda, et oma sündimisest kuni kolmandama eluaastani, ajal, mil imesin rinda, võõrutati mind, kui ma hakkasin roomama, kõndima, kõnelema, ei suuda ma meele tuletada, nii palju kui pingutaksingi mälu, ühtegi muljet pääle nende kahe. Kunas oli minu algus? Millal algas mu elu? Ja miks on mul rõõm end kujutella siis, ent oli hirmus, nagu nüüdki on hirmust nii palju ees, end kujutella siis, kui uuesti astun tollesse surma seisukorda, millest sõnadega väljendatavaid mälestusi ei saa olla? Eks eland ma siis, kui õppisin vaatama, kuulma, arusaama, kõnelema, kui imesin rinda, ja suudlesin rinda, ja naersin, ja rõõmustasin oma ema. Elasin ju õndsalt! Eks omandanud ma siis kõik, millest nüüd elan, ja omandasin nii palju, nii kiirelt, et kogu oma ülejäävas elus ei omandanud ma sajadikkugi sellest? Viieaastasest lapsest minuni on üksainus samm. Vastsündinust viieaastani — ilmatu vahemaa. Loodest vastsündinuni — põhjatu kuristik. Ent olemattusest loodeni ei lahuta enam põhjatu kuristik, vaid teadmatus. Vähe sellest, et ruum ja aeg, ja põhjus on mõtlemisvormid, ja et elu olemasolu seisab väljaspool neid vorme, kuid kogu meie elu on enese enam ja enam nende vormide alla painutamine ja siis jälle vabanemine nendest.

Minu järgnevad mälestused kuuluvad juba neljandasse-viiendasse eluaastasse, kuid neidki on väga vähe, ja ükski neist ei kuulu elusse väljaspool kodumaja. Kuni viiendama aastani puudub minu mälestuses loodus. Kõik, mis mäletan, sünnib sängikeses toas. Ei rohtu, ei lehti, ei taevast ega päikest pole minu jaoks. Võimata, et poleks mulle mängida antud lilli ega lehti, et ma näind poleks rohtu, et poleks mind päikese eest varjatud, kuid viie, kuue aastani ei ole mul ainustki mälestust sellest, mida nimetame looduseks. Vististi, et teda näha, peab olema väljaspool teda, kuid ise olin loodus.

(Järgneb)

### (Narva rahad)

Narva linnavalitsuse arhiivis leidub 1671. aastast protokoll selie üle, missugustel tingimustel vennad Nummensid oma varanduse lahutasid. Sellest protokollist kuuleme, et vendadel olnud rahalõõmise asjus omavahel leping sõlmitud, kuuleme, et Laurents rahalõõmise asutusse 855 riigitaaldrilt paigutatand, kuuleme aga ka, et sama Laurents oma maja, mille ta Joh. Fock'ilt pärändand, lõunapoolses osas ümberehitusi teind rahapaja sisseseadmiseks. Nii siis asus Laurents Nummensi rahapada Focki maja lõunapoolses osas. Fockile kuulus aga maja, mis asub Suure ja Viru tän. nurgal (praegu Kursini õdede maja). Sellega oleks vähemalt ühe rahapaja asukoht teada. Just selle osa majast sai varanduse lahutamisel Levlin omale ja võimalik, et ta siin ka hiljem rahalõõmist jätkas.

Kui aga mõlemad vennad algusest pääle lahus raha löid, siis ei ole praegu võimalik Levini rahapaja asukohta näidata. Kuigi oletada, et see tema oma majas asus, ei lahenda see veel asja, oli ta ju mitme maja omanik.

Hiljem kuuleme küll, et ta rahalõõmise ruumide kitsuse üle kaebab ja linnavalitsuselt selleks avaramaid ruume palub, ka et linnavalitsus ei keeldu võimaluse korral palujale vastu tulla, kuid kas palutud ruumid saadi sellest ei kuule me midagi.

\*

NB. Selle artikli kirjutamiseks tarviliku arhiivmaterjali tegi kättesaadavaks Narva linna arhivaar E. Dieckhoff, joonistused rahadest Vold. Pere töö.



# LENDAY HOLLANDLANE

Mayne Reid'i romaan

Inglise sõjalaev kihutab järel salapärase kuunari. Taga-  
aetav kannab signaali „Olen hädas“, kuid põgeneb iga abipak-  
kuva laeva eest. Tegevus sünnib kesk Vaikset ookeani. Mad-  
rused sõjalaeval tunnevad õudust salapärase laeva ees, mis  
sõidab täiel purjel, ilma et ühtegi inimhinge temal paistaks,  
ja peavad teda viirastuseks. Lõpuks vaibub tuul, ja nii jälgija  
kui jälgitavgi jäävad seisma. Fregaadilt saadetakse kaater mad-  
rustega kahe ohvitseri juhatusel kuunari juurde. Ohvitserid ja  
pootsmann lähevad laevale ja näevad säääl vilksatuvat kahte  
imelikku olendit. Kõõgis leiavad nad elava luukere neegri  
nahas, kajutis aga kaetud laua taga kaks valget meest kinni-  
seotult. Säääl tõuseb torm ja must pilv matab laevad. Tormi  
vaibudes on kuunar kadund.

Tegevus järgneb San-Franciskos a. 1849. Sadam on täis  
laevu, milledeelt kullapalavikus madrused kaldale põgenend.  
Ainult inglise sõjalaev „Ristisõitja“ on täies korras. Kaks  
tema ohvitseri Croger ja Cadvallader armusid Kalifornia mõis-  
niku don Monticho tütrese Carmenisse ja tüträtütresse Dolo-  
rississe. Nende võistlejateks peavad endid „Kalifornia rüütli-  
Calderon ja Lara.

**L**ara silmades vilkus ar-  
mukadeduse tuluke.

„Vannun, et siis  
Carmeni tapan! Kinnitan  
seda sulle. Mul on õigus  
tema peäle. Kõneldakse, ta  
kokoteerivat, kuid ma tean  
ainult üht: ta veenis mind  
oma armastuses, ja kui see  
ainult mäng oli, siis peab ta  
kallilt maksma. Et tõde teada  
saada, teen talle ettepaneku  
abiellumiseks. Kui ta keel-  
dub, siis teadku, et Fran-  
ciscus Lara pole mees, kel-  
lega naljatada võib.“

„Tahan sinust eeskuju  
võtta. Võib olla võetakse  
sinu kosimine vastu, minule  
aga antakse korv või vas-  
tupidi. Vahest aga saame  
korvi mõlemad. Mis siis  
teha? Meid ootab meele-  
heide ja surm.“

„Surm ja meeleheide  
käivad Franciscus Laral kä-  
sikäes. Ärgem viitkem aega

tühise lobisemisega, vaid parem ruttame, et oma saa-  
tust kuulda.“

Vahepeäl paat fregaadilt läheneb kaldale ja kaks  
ohvitseri hüppab selle saabudes rannale. Siis paat  
pöörduv tagasi ja ohvitserid ronivad kallakult üles, et  
minna teele.

Samal ajal ratsanikud tõusevad märke selle vas-  
tasküljelt. Nad sõidavad sammu ja näivad uhkete  
võitjatena, kuna kaks jalakäijat on rõõmsad, et konte  
sirutada saavad ja jooksevad märke hõisates ning  
naerdes, nagu koolipoisid pühadevaheajal. Neile ava-  
neb vaade majale ja terrassile, millelt kaks pääd  
nende poole vaatavad. Samal ajal ratsanikudki mär-  
kavad neid pääkesi ja näivad, et nende näod on vas-  
tupoole pöördud. Mis näevad nad säääl? Võib olla,  
laeva merel?



H. Daumier: Tantalos

Küsimuse lahendas kahe  
inglise ohvitseri lähedus.

Tasakesi Gadvallader  
ütleb Crogerile:

„Need on meie võistle-  
jad, Nad. Nemadki sõida-  
vad meie daamide poole.“

Vastata polnud aega.  
Mõlemad paarid kohtasid  
väraval silm silma vastu.  
Nad vahetasid ainult pilke,  
mis avaldasid armukadedust  
ja varjatud viha.

„Lähme, Wil,“ ütles  
Croger. „Pole aega viita,  
kui ees meid midagi pare-  
mat ootab.“

Mõlemad astusid vära-  
vast sisse ja läksid pikki  
alleed. Croger tabas silma-  
pilgu, mil Carmen temale  
vaatas, võttis põuest kalli  
juuksekahara ja pistis oma  
mütsi kuldpasumendi vahele.  
Samuti toimis Gadvallader  
oma musta lokiga. Terras-  
silt vaadati seda nähtavasti  
rahul olles. Vähemalt korra

sedasama ja tütarlaste kübaraid ehtisid noortemeeste juuksetukad.

Lara nägi, mis nende vastaste ja daamide vahel sündis ja mõistis selle sümbolset tähendust. Mõlemad ratsanikud kiirustasid hobuseid, et jalakäijaid teed andma sundida ja neist ette jõuda. Croger oli rahulik ja lausus:

„Anna neile teed, Wil.“

Noormehed taganesid kibuvitsa põõsasse ja ratsanikud kihutasid neist mööda.

Lara heitis Crogerile hävitava pilgu ja sai samasuguse vastu. Täis nooruse ühemeelikust ei suutnud gardemariin hoiduda tembutusest ja parajasti kui Calderon temast mööda kihutas, torkas kortikuga hobust, kes hirmunult tagumistele jalgadele tõusis ja siis metsikult edasi tormas.

Maja ees peatusid ratsanikud. Crogeri näost Lara mõistis, et tal tuleb temaga arvetada, kuid see teda ei heidutand. Ta on ju osav vehkleja ja laseb suurepäraselt. Ja mitte hirmust ei kahvatand ta nägu ega tumenend pilk. Ta kummardas daamidele terrassil ja ütles:

„Donna Carmen, on mul luba teid külastada?“

Carmen viivitas vastusega. Ta nägi kõike mis juhtus ja teadis, et tuld võtnud kired võivad kahevõitlusega lõppeda. Ta on perenaine ja isa äraolekul tema asetäiija.

„Ainult mitte täna, don Lara,“ lausus ta kindlalt. Lara naeratas pilkavalt.

„Tohin ma küsida, mispärast keeldute mind vastuvõtmast?“

„Palun väga. Meil on külalisi,“ vastas Carmen äritatult. „Need härrad on minu isa palutud.“

„Ja muidugi, on ka donna Carmen neid külla palund?“

„Olete jäme. Ma ei soovi teid kuulda!“ Vastas Carmen varjamata pahameelega ja lahkus terrassilt.

Lara jäi keeletumaks, ta otsekui kangestus. Teda äratas Crogeri hääl:

„Teie soovite nähtavasti ennast daamide ees vabandada. Võite seda minu kaudu edasianda.“

„Neetud!“ karjus see. Kes teie niisugune olete?“

„See, kes teilt teie ebaviisakuse pärast vabandamist nõuab.“

„Ma ei taha vabandada!“

„Siis annate mulle rahulduse.“

„Hääl meele!“

Nad vahetasid visiitkaarte. Südametäiega Lara kannustas hobust ja sõitis seltsimehest saadetuna minema. Ohvitserid astusid rõõmsatena majja, kus neid perenaine lahke naeratusega tervitas.

#### XIV. Tüürita laev

San-Francisko sadamas seisab laev, mille ninale kirjutatud „Kondor.“ See väike, umbes 600 tonniline laev on määratud kaubaveoks ja, otsustades nime järele, kuulub Ameerikale, kuna lind, kelle järele ta ristitud, on nimelt selt maalt pärit. Lehviv lipp, mis on kolmevärviline, kinnitab tema rahvust. Lipu alumine võõt on punane, ülemine aga jaguneb kaheks: lipuvarda poolne osa — sinine, teine — valge; sinisel pinnal — üksik täht viie langeva kiirega.

See on tshiili laev. Kapten „Kondoril“ aga on ainus tshiililane. Madruseid pole üldse. Niipea kui laev vaevalt ankruga heita sai, jooksid nad kõik kuljaahile. Paigale jäi meeskonnast vaid kokk, kes pä-

rit Sansibarist. On veel laeval kaks suurt Borneo reisilt toodud ahvi. Osa laadungist oli määratud San-Franciskosse, osa läheb Valparaisosse, kuid kunas „Kondor“ sinna jõuab, seda ei mõista kapteni arvata.

Antonio Lantanas, nii on kapteni nimi, on tüüpline hispaania-ameerika merimees. Kogu päeva veedab ta laeval oma laias kaabus, mis kaitseb tema näo päikese põletavaist kiirtest, kogu päeva ta kääneb omale sigaretti või suitsetab seda. Vahelduseks on talle ainult söömine või hullamine ahvidega. Viimased — isane ja emane — on lõbusad, veidrad loomad.

Kindlal ajal, kolm korda päevas, katab must neeger kaptenile laua, mille järele ta harilikule tegevusetusele andub. Kord päevas sõidab kapten paadil randa, mitte et otsida madruseid, vaid et kohata teiste meeskonnata laevade kapteneid, hädalisi nagu ta ise, ja siunata koos nendega rasket olukorda.

Täna kapten istub laeval ja ootab külalist ajalehe kuulutuse järele. Hiljuti kuulutas ta, et võtab laevale kaupa ja reisijaid Valparaisosse ning peatub teel Paanamas ja teistes sadamates. Laevaagendi Thomas Silwesteri kaudu sai ta teate, et kell 12 lõuna tuleb talle külastaja kuulutuse põhjal. Suitsetades paberossi ta mõtleb, mida võib talt küll tahta see külastaja. Rannal kuulis ta ju mõndagi. Kõneldi, et keegi rikas mõisnik oli müünd oma maa poole miljoni dollari eest, ja nagu kunagi sündind hispaanlane, tahab pöörda tagasi kodumaale.

Sääl tulebki juba kaldalt paat kahe sõudjaga. Kolmas paadis pole nähtavasti merimees. Kapten näeb tal seljas olevat poolrahvuslise kostüümi, mida Kalifornias kannavad mõisnikud. Paat saabub, külaline astub laevale ja annab oma nimekaardi. See on umbes kuuekümneme aastane mees, kasvult üle keskmise ja tüse. Tema kõnnak ei ole kindel, näol paistub hiljutise haiguse jälgi. Ta näonahk on valge, põsed punased, tal on pikk laineline habe ja lumi-valged juuksed. Silmad on tal sinkjashallid, ja kui ta on sündind Hispaanias, siis küll ainult Biskayas.

Külastajas tunneme meie don Gregorio Montichot.

#### XV. Läbirääkimised

„Kui ma ei eksi, olete teie kapten Lantanas?“ küsis don Gregorio.

„Teie käskida,“ vastas peremees sügavasti kummardades.

„Teie teate mind,“ lausus don Gregorio. „Saite kätte minu kirja?“

„Käes.“

„Asume siis kohe asja juure. Ma vajan usaldavat inimest ja mulle näib, et võin teie päale kindel olla. Kui palju mahub reisijaid teie laevale?“

„Nagu näete, härra, on mul kaubalaev. Kuid, olge hääks, vaadake ise järele. On korralik suurem kabiin, magamisruumid kuuele inimesele, kaks viisakat eluruumi.“

„Loodan, et leiata ruumi laadungilegi mahuga 20—40 kuubikjalga?“

„Mahub rohkemgi.“

„Tubli! Võite teie laevale kolm reisijat võtta: meesterahva ja kaks daami, s. o. minu, mu tütre ja mu tütratütre?“

„Kas ei läbistaks teie ühes minuga ruumid ja otsustaks ise?“



Nad vaatasid ruumid üle.  
„Kõik sobib,“ ütles don Gregorio väga rahuldatuna.  
„Kui palju see maksab?“  
„Kuhu pean ma teid viima?“  
„Paanamasse. Laadung kaalub tonni ümber. Pääle selle багааш ja kolm reisijat.“  
„Tasu peaks olema laadungi väärtuse järele. Arvatavasti veate teie kulda?“

Kartes oma laadungi pärast otsustas Gregorio Monticho kasutada kaubalaeva reisiaurikute asemel, millised teevad korralikke sõite, kuid on täidetud kullaküttidega ja teiste kahtlaste juhtumusotsijatega. Et ta kapteni aususse usub, ei tahagi ta kaubelda.

„Tuhat dollarit laadungi ja sada reisijate eest,“ ütles kapten.

„Suur summa,“ lausus don Gregorio, „kuid olen nõus. Kunas hiivate ankrud?“

„Olen igal ajal valmis, kuid . . .“

„Kui kardate ajaviitmist minu poolt,“ ütles mõisnik, „siis on see asjata. Päeva kolme, hiljem nädala pärast oleme reisivalmis.“

„Minu laev on teie käsutuses,“ lausus Lantanas. „Kuid enne kui merele minna, pean ma ühe takistuse lahendama.“

„On teil vaja raha ette? Kui palju vajate?“

„Täna. Kuid asi pole selles. Võiksin lahkuda San-Franciskost kas või poole tunni pärast, kuid mul pole madruseid.“

„Tõepoolest paistis mulle imelikuna nähes teie laeval ainult seda neegrit. Arvasin meeskonna olevat maale sõitnud.“

„Kõik pääle selle neegri põgenesid kullajahile. Seegi jäi ainult hirmul, et keegi teda maal omaks orjaks teeb või et kohata oma endist peremeest.“

„Milline häda!“ hüüdis don Gregorio. „Siis pean küll otsima teise laeva.“

„Kõik laevad on samas hädas.“

„Siis loodan teie pääle. Don Thomas on teie sõber. Ta kiitis teid olevat kahtlemata ausa mehe. Praegu müüsin oma mõisa ja sain 300.000 dollari eest kullaliiva. Teate ju, kapten, meie maa on nüüd täis kõiksugu õnneotsijaid igast ilmakaarest. Ma ei jõua oodata minutit, mil siit pääsen. Tahaksin võimalikult kiirelt oma varanduse kindlasse kohta viia.“

„Mõistan,“ vastas tshiililane. „Nii teie varandus kui saladuski on minu juures kindlasti varjul.“

„Mul on maja Cadix'is,“ jätkas don Gregorio. „Hispaanlasena mõistate, kuis praegune Kalifornia rahvas mulle vastumeelt on . . . Ent kuidas saaksite meeskonna?“

„Peab pakkuma kõrget palka. Madruseid on siin tuhandeid, kuid nad kõik on kullapalavikus. Peab avaldama kuulutuse, mis neid juure meelitaks.“

„Mis see maksab?“

„Vahest tuhat dollarit.“

„Maksan selle, kui jätate kogu laeva minu käsutada ega võta muud laadungit ja reisijaid.“

„Olen nõus. Loodan, et kogume mehed. Palun valmistuda ärasõidule.“

## XVI. Sekundantide otsimisel

Sõites väravast välja ja jõudes maanteele, vaatas Lara tagasi majale, kus teda nii ebalahkelt vastu võeti. Ta nägi ukse juure toodavat neli hobust ja mõistis, et preilid ühes vihatud võistlejatega ratsutama lähevad. See äratas temas ja Calderonis näriva

hingepiina. Laskund alla mäeveerult peatasid nad oma ratsud.

„Peame võitlema, Faustino,“ lausus Lara.

„Ei näe põhjust poisijõmpsika väljakutumiseks.“

„Ometi ta haavas ju sind.“

„Minu arvates mitte.“

„Ta hirvitas sinu üle nagu see preiligi. Kui tahad võita tagasi oma armastatu lugupidamise, siis pead saatma väljakutse tolele koerapojale ning tema tapma.“

„Sul on küll hää kõnelda! Sa lased ju hästi. Anglo-saksid lasevad suurepäraselt, ja kui mina ta välja kutsun, siis on tal õigus valida relva.“

„See 'p see ongi. Sellepärast ma teda haavasingi. Seda oleks pidand sinagi tegema.“

„Kahju, et ma kohe sellele ei tulnud.“

„Põhjust leida on ju tühine asi. Minule on ükstapuha kuidas võidelda. Sama hästi võin talle keresse tina kui mõõgateragi ajada.“

Ta võttis visiitkaardi taskust ja luges: *Edward Croger. Fregaat „Ristisõitja“.*

„Kui saatus mulle naeratab, on homme „Ristisõitja“ laua taga üks koht vaba.“

„Loodan, et võib asja lahendada ilma verevalamiseta.“

„Tee nagu tahad. Kuid keegi meist peab surema. Ma ei arvesta kellegi arvamisega enese kohta. Raha, vaat see alles teeb mehe! Lugupidamise eest aga ei anna ma krossigi! Kuid on omadusi, mida tahan hoida.“

„Milliseid omadusi?“

„Mehisust. Kui ma õiguse sellele kaotan, olen puha kaotan. Pääle selle arvestan ma ühe isiku lugupidamisega.“

„Kelle siis?“

„Nähtavasti pole sul arusaamist armastusest või ei armastagi sa Dolorest?“

„Kuidas tema asjasse puutub?“

„Minusse mitte põrmugi. Kuid Carmen Monticho küll. Tema silmis ei taha ma olla ei narr ega argpüks. Ja küll ma juba hoolitsen, et kuni veel elan, ei saa teda iial see ohvitser. Kui suren, siis tehku nad mida tahavad.“

„Vaevalt saad sa selle tüdrukuga hakkama.“

„Küllap saan, kas või sunnin. Enne aga õien dan arve sellega, kes minu teel ees seisab. Tüdruk vastaku otse ei või jaa! Kavatsed sa võidelda?“

„Meelsamini lahendaksin küsimuse teisiti. Mis sa arvad, Lara?“

„Mõistagi, võib asja veretumalt lahendada, kuid sinule häbiks. Sa pead võitlema!“

„Püstoli pole ma iial kätte võtnud, mõõka käsitan viletsalt, nuga, — jah see on juba teine asi, kuid viisakad inimesed seda kahevõistlusel ei tarvita.“

„Mulle näib, et oled asjata tagasihoidlik. Nägin, kuidas sa Roberto vehklemissaalis mõõka käsitasid.“

„See polnud ju kahevõistlus.“

„Duellil vastase ees seistes kujutle, et oled Roberto juures. Soovitan sul valida mõõga.“

„Kuid väljakutsuja olen ju mina!“

„Väljakutset saata pole vajagi. Arvatavasti pöörduvad inglased alles hilja õhtul laevale. Enne nad sõövad õhtut don Gregorio juures, siis kolavad mööda linna. Sääb võid sa oma vastast kohata, teda tõugata, talle näkku sülitada, lihtsalt, teda sundida sind välja kutsuma!“

„Nõnda ma teengi, ausõna!“

„Nüüd aga mõtle sekundandile. Mul juba on, keda kutsuda. Ent sinul?“

„Don Diaz, teist ei tea kedagi.“

„Läheb. See on külmavereline mees, kel ei puudu arusaamine duellist. Kuid ta sõitis täna Punta-Pedrosse kukevõitlusele. Sõitkem sinna või saatkem käskjalg. Aeg on kallis. Niipea kui algab mäng, pean olema platsis.“

„Palju kell on?“

„Veerand üks,“ vastas Calderon oma uuri vaadates.

„Pole hilja. Jõuame Punto-Pedros käia. Don Manuel veab säääl oma kuke pääle kõvasti kihla. Meelsasti panen minagi sellele kukele kuldtüki.“

Mõlemad rüütlid asusid teele.

## XVII. Lõbusõit

Punta-Pedro ulatub mäejalalt okeaanini. Sinna viib San-Franciskost tee Doloresi kaudu. Seda pidi kihutavadki Lara ja Calderon. Varsti silmasid nad nelja ratsanikku, kes sõitsid samas suunas. Oli kerge arvata, kes nad olid.

Nagu pea kõik Ameerika hispaanlased, on Gregorio tütar ja lapselaps hääd ratsutajad.

Ohvitserid vaatlevad neid vaimustatult ja on õnnest seitsmendas taevas. Croger sõidab Carmenit, Cadvallader — Doloresi kõrval. Mõlemad paarid kõnelavad vaadates üksteisele silma. Croger ohkab ja ütleb näidates merele:

„Varsti olen ma säääl.“

„Ja mina ka,“ vastab Carmen.

„Kunas teie sõidate,“ pärib noormees.

„Õige varsti. Isa kõneles, et nädala pärast. Võib olla, veel varemgi. Ta sõitis täna võtma kohti Paa-namasse reisiks.“

Tüki aega vaikib Croger, siis, varjates oma segadust, küsib:

„Muidugi olete õnnelik, pöörates tagasi Hispaaniasse?“

„Ei, mul on sellest väga kahju,“ vastab neitsi. „Armastan Kaliforniat ja tahaksin siia jääda. Ent teie?“

„Jah, mõnel tingimusel.“

„Armastate teie seda maad?“

„Praegu armastan, kuid mõne päeva pärast olen ta vastu täiesti ükskõikne.“

„On see saladus?“

„Minule on Kalifornia armas, sest siin elab kaudim olevus maailmas, mulle kallim inimene, kuid mõne päeva pärast pole teda siin enam. See ongi saladus.“

„Kes on siis see, kes nii väga määrab teie tundeid kalli Kalifornia vastu?“

Kerge puna katab Crogeri põski.

„Carmen Monticho,“ vastab ta.

„Teie naljatate?“

„Minu süda kuulub teile. Ent teie oma?“

Vastuse asemel kohtavad nende pilgud ja see selgitab kõik. —

Samal ajal on kütkestatud kaks südant samasuguse õnnega, kuigi nende kõnelus on palju lõbusam.

„Olete tore tüdruk, Dolores,“ ütleb Cadvallader. „Stopp! Purjed maha ja ankur alla! Kas tahate saada minu naiseks!“

„Tahan!“

„Ärgem siis enam mõnulegem merd vaadeldes!“ Instinktiivselt mõistavad seda hobused, pööravad ümber ja kihutavad kodu poole.

## XVIII. Kannustatud vahvus

Lõõmav Kalifornia päike sukeldub kaldale, kus tõuseb märke kaks ratsanikku. Nende mantlite värvist, punasest ja tumesinisest, tunneme neis Francisco Larat ja Faustino Calderoni, kes on teel tagasi Punta-Pedrost. Säääl leppisid nad kokku duelli suhtes.

Faustino otsustas duelleerida, sest Kataloonia viin, mida nad säääl rohkesti jõid, andis tuge ta vahvusele. Praegugi kummutab ta sadulapudelit. Selle uhal tõuseb tema vahvus järjesti ja ta hoopleb, et tõukab inglasi, sülgab talle näkku ja sunnib selle valgepäise piimahabeme enesega võitlema. Rohke viina mõjul toetab Lara oma sõpra innukalt. Lootes oma oskusele, on ta võidu pääle kindel. Ta eelistab mõõka püstolile, sest usub kindlasti põhjamaalase paremini lasta kui vehkleda mõistvat.

Nende suud jahvatavad üksteise võidu. Lara on vihane ja ähvardab kättemaksuga. Et aga kohata inglasi, torgata ta lihtsalt mõõgaga läbi!

Jõudes mäele, kust paistis kogu San-Francisko, nad kannustavad hobuseid. Doloresi läbistavad nad peatamatult, kuid jõudes kõrtsi kohale olid nad sunnitud peatama hobuseid, sest neid hõikas keegi vähe usaldustäratava välimusega mees.

„Mis vaja, Rokas?“ küsis kreool. „Tahate minuga nelja silma all kõnelda?“

Ta kummardas Rokasi poole ja nad kõnelesid sosinal. Larale jättis see kõnelus nähtavasti tugeva mulje. Tuluke lõõmab ta silmis, esmalt imestuse, siis ahnuse, ja paistub, et see, mida talle kõneldakse, teda rõõmustab.

„Tulen homme lõuna,“ lausub Lara, „nägemiseni!“

## XIX. Eksitus

Lara jõudis pea oma sõbrale järele ja ütles talle ainult nii palju, et kuulis Rokaselt huvitava uudise, kuid lähemalt seletab pärast, nüüd aga vaja mõelda duellile.

„Ei tee viga, kui sa julgustuseks jooksid,“ soovitas Lara. „Praegu saabume linna ja sa võid iga silmapilk kohata oma vastast.“

Samal momendil märkavad nad eemal tolmu-pilve, milles kihutas ratsanikke. Lähemale jõudes tunnevad nad neis Carmen Monticho ja Dolores Alvarezi oma kaaslastega.

„Neetud!“ kiristas Lara: „vaata, Calderon, sinu vastane sosistab sinu armsamale magusaid sõnu. Talita temaga oma äranägemise järele, kuid oma ma juba käest ei lase!“

Nad peatuvad. Lara ei pööra silmi Carmenilt ja Crogerilt. Ta silmad läigautusid nagu tiigril, kui ta nägi Carmenit ja selle kavaleri üksteise ligi kummarduvat. Metsiku vihaga surus ta kannused hobuse külgedesse ja sööstis neile vastu.

(Järgneb)

# Mihkel Põllupapp

*Katke Fr. R. Kreutzvaldi päälkirjata jutustusest*

Soovides saada ülevaate L. Koidula novellistikust, mis paisatud laiali kõikidesse omaagsetesse ajalehtedesse, kalendrisabadesse, sattusin vanu kalendreid läbivaadates Fr. R. Kreutzvaldi seni tundmatu pikemale jutustusele või romaanile. See leid on ehk seda huvitavam, et nimet. romaan siit pääle on ühtlasi ka ainukene Kreutzvaldi ilukirjanduslik proosateos — ja vast ka tähelepandavam teos ta algupärasel loomingus. Allpool toome selle alguse jäädes lootma, et kunagi leiab see ilmavalguse ka eriraamatuna. — Stiililt oleme jätnud teksti parandamata. Ainult hädapäraseid keelelisi vigu oleme kõrvaldand.

(J. Pert)

Uhes külas, mis siin lähemalt nimetamata jätame, oli kuue aasta eest üks 24 taalrine talukoht müümise läbi uue omaniku kätte saand, kes kui võõras 150 versta kauguselt siia elama tulnud. Müümise hind, palju odavam kui praegune, arvati sel puhul kõrgeks, mispärast endine peremees välja läks. Ehk temal küll ostmise jõudu oleks olnud, ja mõisa poolt eesõigus temale anti, pakutud hinna eest kohta pidada, siiski andis ta hää talukoha käest ära ja läks hulkuma, mida tagajärele kahetses, aga sündind asja enam ei võind teisiti moondada. — Ülevaino talu seisab tükk maad külast eemal, väikese mäe kingu rinnal, järve kalda ligidal. Talupere ostja, praegune omanik Mihkel Põllupapp, on — kuidas külarahvas räägib — üks uhke ja väga vaga mees, kes naabrimeestega ei taha ümber käia. Temal oli siia tulles kaks poega ja üks tütar, esimesed mõlemad juba mehe ealised, tütar alles plikake; ka üks orjatüdruk oli pererahvaga seltsis sinna tulnud. Sellepärast võis Mihkel oma pere rammuga kõik tööd enamist korrale toimetada, et võõrast abi muud tarvis ei olnud kui mõned päilised heinategemise ja lõikuse ajal. Ehk tema küll päilistele tingitud palga täielikult välja maksis ja neile priskesti süüa andis, siiski ei tahtnud kedagi hää meelega Ülevaino talu päiliseks minna; kes säääl korra tööl olnud, ei läind vististi teistkorda enam tagasi. Küsiti nende käest, mikspärast nemad minna ei tahtnud? siis kuuldi viis viga ja kuus kaebust. Peremees olla — nõnda räägiti — väga vaga ja närvlik, et tema meelega järele midagi ei jõuta teha, ehk kui nalja pärast midagi sõna suust juhtub tulema, mis tema moka mõõda ei käivat, siis ei olla noomimisest otsa. Perenaine, üks põdur nais-terahvas, olla veel nurjatum kui mees, ehk tema küll kellegile halba sõna ei anna, siiski käia tal lõuad lõuguti kombel, kui ta korra noomima hakkab. Iga tühi asi pidada oma seatud paiga pääl seisma, mitte süle täit puid võida maha visata, kus temal nõrelemist ei olla, kui: „ära viska laiali“, ehk „pane ilusasti hunnikusse“, ehk „ära põruta visates toa põrandat puruks,“ jne. Jäävat kiirest minnes üks ehk värv lahti, siis kisendakse taga järele: „pane uks kinni!“ „tõsta värv vaia taha!“ Temal olla silmad kui ees ja taga, kõiki tühja panna ta tähele ja kõigest tehta ta noomimist. — Põllupapi endisest elust teati, kuidas ta tükk aega ühe suure veski pääl rentnik, hiljem linakaupmees olnud, kus ta mõlemis seisuses inusega raha kokku kraapind et mitte suutäit viina ei raatsind võtta. Sedaviisi olla tal võimalik olnud talukoha hinda korraga välja maksta ja võind veel mõni hää rubla ülegi jääda. Kus kitsil iial varanduse puudust võib olla.

Mihkel Põllupapp võis nõukas ehk ka rikas mees olla, aga sest ei paistnud palju midagi

teiste silma. Talupere leiti koristatud, õu ja ukse-  
esik iapäev puhtaks pühitud, lojuste lauta viis ise tänav, et elajad muru ei tulnud tallama; katused ja aiad olid korrapärast, kõik töö- ja majariistad seisid oma seatud koha pääl. Töö kallal ei leitud neil paremaid riideid kui teistelgi, aga kõik paistis nende seljas puhtam. Pühapäevased kirikus käimise ülikonnad olid igal ühel needsamad, miska nad kuue aasta eest siia tulnud. Nemad käisid igal pühapäeval, vanad ja noored, kirikus, niisamuti ka palvemajas. Koju tulles võeti kirikuriided seljast ja pandi teised nende asemele. Nende kodused pühapäeva riided: särgid, linsed püksid, rätikud ja põlled paistsid ikka palju valgemad kui muul rahval. Kas need asjad vähem tahma külge võtsid, ehk kas neid enam hoiti ja sagedam pesti? seda ei teadnud keegi tunnistada, aga nende suuremat puhtust ei võind keegi salata. Niisamuti nähti kõik puuriistad: vaagnad, pütid, astjad, ämbrid, toobrid, ka lojuste toobrid ja künad ikka puhtaks küüritud, jah sea künadki näisid puhtamad kui mõnes peres inimeste söögiriistad. Pergel võis teada, kes säääl alati küüris ja pesi, kui tont seda salamahti ei teind. Et Ülevaino Mihkliil üks niisugune sala abimees pidi olema, selle pääle oleks mõni külamees ennast pool surnuks lasknud lüüa. Kust see muidu loodud kombel võis tulla, et Mihkli põllul vili iga aasta ilusamast seisis, tema heinamaad paremini kasvasid kui teistel, tema hobused ja lojused priskemad ja lihavamad olid? — Kas see ahnuse ehk vagaduse pärast sündis, kes seda võis teada? aga Mihkel põlgas teiste külarahvaga ümberkäimist, ei läind nende pidudele, ega pistnud oma poega-dega iial jalga kõrtsituppa. Salamahti võis ta kodu viina võtta, mis teised ei näind, sest päilistele oli mõnikord õhtune topsike antud, kuidas peremees ütelnud: häda pärast, sest et temal õlut majasse ei juhtund, aga tema ise ja pojad ei olnud teiste nähes viina külge puutund. Talvel tehti paar korda õlut Mihkli majas.

Päiliste puuduse pärast laskis Mihkel kevadel kuulutada: kas keegi himustaks kõigeiks suveks temale palgaliseks tulla, aga esimese nädala pidi ta katseks jääma, enne kui suve pääle kaup tehti. Mõni katsuja sai juba paari päevaga valmis, harva jäi üks nädala otsani sinna, aga kellegile ei olnud lusti kauemaks jääda, vaid tänasid õnne, et vagade „põrgust“ olid pääsind. Sööki ei võind kedagi laita, ei ka, et üleliiga tööd nende käest oli küsitud ehk muidu neile ülekohtu tehtud. Aga kui vähemgi tööriist seatud paika panemata, ehk küll midagi tühi asi lohakile jäi ehk vähemgi söimu ja vande sõna inimesel kogemata suust juhtus tulema: siis oli riid sedamaid käes, ehk selgemalt üteldes:

(Lõpp lhk. 115)

# Tühjad suvilad

Aleksander Kuprin

Oo, kuis mul kaua püsib meeles too saladuslik öö, mil suvi muutus sügiseks.

Oli temas midagi pinguldatut, kirglist, hõrna ja valusat, nagu viimes lahkumise kallistuses, nagu pikas jumalagajātu suudluses, mis segatud pisaratega. Liikumatud pilved, valvsad tähed, tüüne meri, vaiksed puud — kõik oli tõmbund ärksasse ja rahutumassee ootusse, vaikusse, eelaimdusse . . . Võib olla, mälestavad nad läind talve, lund, külma ja tuult?

Istusime mere kõrgel kaldal. Ja säääl saabus äkki vaikus, too imeline ootamatu vaikuse moment, mida võib kuulda mõnikord isegi linnas keset päeva hoogsat kärinat. Katkesid mandoliini värisevad hehid, vaikisid kõnelused, ja hääbus tütarlapse kuldne naer.

Keegi lausus unistavalt ja kurvalt:

„See on viimne suviöö. Viimne öö . . .“

Mäletan: vaatasin siis paremale poole, lõunasse. Säääl, maast kuni poolde taevasse, kuhjusid rasked unised pilved ja nendes hüplesid pälgud. Nende all aga laienesid vaiksed väsind väljad ja tumedad künkad, ning harvad puud seisid nukrate mustade tontidena.

Ja mulle näis, et säääl väljadel, pääl küngaste ja puude, lamaskeleb keegi suur, nägematu, kõiketeadev, julm ja lõbus, — lamaskeleb vaikides kõhuli, toetudes küünarnukkidele ja hoides pihkudes oma tihedat käharhabet. Rahulikult, kurja rõõmuga naerateleb ta millegile ilmuvale ja vaikib, ja vaikib, ning kelmilt pilutab silmi, mis mänglevad hääletumate violettide välgatustena . . .

Siis äkki hakkas külm. Tõusis idast tuul. Läkisime koju . . .

Ent hommiku eel sõõstis merelt maru, sääält kaugeilt õgujuone alt, aina must, valges käharas vahus. Hirmunult tormasid lained rannale, õduses painduisid puud, sirutades kõik viimseni ühele poole omad värisevad jõuetumad käed, ja meie maja vabises hommikuni maru survele.

Mis oli siis merel! Säääl mürisesid tuhanded koormavankrid, kohises mets, plahvatusid õhku kaljud, ja keegi rebis lõhki hiigla siidikangaid . . . Ent kui ärkasime, oli saabus sügis.

Nii algas sügis . . .

Ja täna sõidan ma jalgrattal pargi kitsast vibalikkude teed. Kruus rudiseb ja hoigab rataste all. Mu parem põsk on vastu päikest ja tal on soe, pahemal külm.

Kahelpool teed on tihedad põõsad. Läbi nende vilgub taevast, mis paistub nii tihedana, nii uskumata sinisena. Kõik on muutund avaraks, lagedaks, rāpaseks ja ebamugavaks, nagu tuttav tuba, millest mõõbel viidud välja. Hõbedaselt sahisevad tumedad kõverdund lehed . . .

Koolipoisina kord kaks nädalat pääle suvivaheaga tuln tagasi suvilasse, kus olin veetnud kolm kuud. Oli kõik tühi, vaikne ja nukker. Oo, kuis mäletan selgelt seda mõtlikku nukrust, seda vaikset magusat tuska, millest tõmbles süda ja tiirles pää nagu viinast. „Kõik mis mõõdund,“ mõtlesin, „on püsind minu mälestuses, see on minu, on minus, ma võin seda esilekutsuda oma kujutluses. Kuid ei miski, ei miski kordu enam! Mitte vähematki!“

Nõnda mõtlesin ma siis, kuid nüüd ei suuda ma oma hinges enam äratada seda hõrna, poeetilist nukrust: säääl virvendub ainult mõrult ja jõuetumalt kurbus mõõdund kurbuse pärast. Nutab leplik kadestus.

Tühjad mahajäetud suvilad. Aknad laudadega viltu kinni lõõdud. Igalpool prügi, — selline sodi, mis suvitajaist ikka järele jääb. Lillepeenardel, kesk paljast mustendavat maad, õitsevad viimased eredad astrid ja georgiinid. Tunnen nende rohelist, melankoolset sügislõhna . . . Tervitan sind, mu elusügis!

Võõrad hüljatud penid tulevad õhtuti meie verandale. Vaikselt nad suruvad endid mu jalgade vastu, kartlikult vaatavad otsa paluvate ehmund silmadega. Kogu talveks jäävad nad siia. Öudne on mõelda neid pakasõid, mil nad värisevad külmast ja hirmust umbetuisand verandade all lumes . . . Meri mõirgab neil õil ja puud hoigavad tuules, ja ümberringi pole ainustki tulukest . . . Minu vaesed hääd sõbrad, mida tunnete siis teie, kellele kurdate neil öödel?

Pühapäeviti ei sõida meile enam toredaid paarikesi, kes kõnnivad kallistades ja tuikudes armastusest ning sellest, et ei vaata maha teele, vaid üles taevasse või teineteise silma. Tulevad vaid sünged mehed viltu kaelasidemetega, eksind pilguga ja jalutavad üksinda pidi vaikseid paike merikaldal ja pargis.

Kruus rudiseb mu kummirehvide all. Siin on paik, kus ühel juulikuu õöl sirelioks mu nägu ootamatult riivas ja ma ehmusin esiti hirmust, siis aga õnnest, sest mulle näis, et ta õied mind põsile suudlesid. Siin veel üks paik. Siin kohtasin ma ühe tütarlapse. Ta oli mulle tundmata, ja ma ei näind teda hiljem enam iial. Sinihelki pildusid ta silmad, milleles oli puha: elurõõmu, nooruse vaimustust, esimese armastuse säravat õnne. Mäletan, ma naeratin ja ta vastas mulle, — ta naeratas nii helgelt, nii süüdlaselt, nii kaunilt, nii kergemeelselt. Ta mõõdus. Ma vaatasin tagasi. Ta ei kõndind, vaid tantsikeskes puutumata jalgega maad, otse liblikana, kes päikesest joobund. Ja mul oli tung põlvitada maha ning suudelda kohti, mida puudutand ta valged kingakesed. Miks? — Seda ei teadnud ma.

Ent siin vana pehkind pink. Temasse on lõigatud kellegi nimed ja märgid. Oo, sina armas!

Tervitan sind, minu sügis! Minu südamesse pole enam nukrustki jäänd. Kuid ma õnnistan oksa põõsal ja tütarlast ja merd ja külma taevast ja kurbe viimseid georgiine.

---

## «ODAMEHE» jõulualbum

ilmub läheneviks jõulupühiks rohke väärtusliku ja huvitava lugemisvaraga ja paljude piltidega.

«ODAMEHE» jõulualbum on kaunis ja väärtuslik pühadekingitus.

«ODAMEHE» jõulualbum ei tohi ühelgi jõululaul puududa.

«ODAMEHE» jõulualbum on müügil raamatuarides ja lehemüüjail. Hind ainult 50 s. Saadetakse ka otse talitusest (Tartu, postk. 51) 50 s. postmarkide vastu.

---

# Leo Tolstoi ja bolshevism

Kirjutand D. Mereshkovski,

vene kirjanik, romaanide „Julian Apostata“, „Lionardo da Vinci“, „Peeter Suur“ j. t. autor

I

**K**ellega on Tolstoi? Mõlemad laagrid, valge ja punane, tahaksid teda veeks oma veskile ja mõlemile näib olevat kerge seda teha. Ent pole see niisama kerge.

Kui tahame olla ausamad oma vastastest, siis peame otskoheselt ütleva: igas suhtes — eetilises, esteetilises, poliitilises, metafüüsilises — Tolstoi pole meiega. Paremalt juhusel on ta vahepeäl või üle mõlema laagri.

Tolstoi ei sobi enamlusega eetikas, sest tema „ära pane kurjale vastu kurjaga“ on absoluutne vägivalda eitamine, enamlased aga on absoluutsed vägivalda tarvitajad, — nii on üldine arvamine. Kuid vägivalda eitamine eraldab Tolstoid ühel määral nii enamlastest kui meistki, kuna meiega vägivalda ei aita ja paneme selle vastu kurjaga. Kogu küsimus on mõõdus: enamlaste vägivald on piiritu, meie oma aga piiratud.

„Ära keeda kitsetalle ta ema piimas“ (Moosese seadus). Keegi pole seda neetud keedist sõõnd sellise isuga kui kommunistid. Ent meiega sõõme kitsetalle, kuid keedame teisiti. Tolstoi üldse ei sõõnd tapetud liha, talle oli ükstapuha kuidas see keedetud. Vägivalla mõõdu küsimust temal samuti ei olnud. Iga tahes, eetilise mõõdupuuga ei saa me teda enamlastest eraldada ega enda poole tõmmata.

Sotsiaalselt, poliitiliselt Tolstoi on „kapitalist ja mõisnik“; kogu ta ihu — vana vene ihu. Kuid eks lõhu, tapa temagi sedasamakannatamatu vihaga, nagu teevad seda enamlased. Mitte vähematki armu ei anna nad sellele ihule; Tolstoigi mitte. Kogu Venemaa heitsid enamlased kuiva puuhalluna maailma revolutsiooni tuliriidale. Või Tolstoi poleks heitnud, oleks heitnud seda tegemast, oleks tunnud, et Venemaa on Ema keha? Tema sotsiaal-poliitilises ilmavaates pole midagi, mis lubaks seda kindlasti tõendada.

Kuid kõige lähemal Tolstoi on enamlastele esteetikas ja metafüüsiliselt. Mitte kroonulikkude proletkultide siltides, mitte tüssavates hüüdsõnadega, vaid asjas eneses, selles rahva hinges, mis äratas ja kannab bolshevismi, — mis on see õieti? Kogu kultuuri kui haigilise ja ebaloomuliku nähtuse eitamine, püüd liht-

sustamisele s. o. metafüüsiline tahe metsikusse. Ent eks ole kogu tolstoilik vaim — seesama tahe.

„Meis on ühine meie tolstoilik metsikus. Ega asjata Fedor Ivanovitsh ennast tätoveerind,“ kirjutab krahv Leo Tolstoi oma tädil Aleksandra Andrejevna Tolstoile.

Fedor Ivanovitsh Tolstoi — kuulus „ameeriiklane“, Gribojeedovi „aleutlane“, kes J.-J. Rousseau õpetuse järele käies lihtsustus metsikluseni.

See, mis oli esivanemal narruseks, sai järeltulijale tarkuseks. Tolstoi „metsik“ tarkus on kõige kultuurilise, inimkäte loodu eitamine, paremal korral, selle vääritud tunnistamine, ja kõige lihtsa, loomuliku, stüühilise ja metsiku ülistamine.

Näe, kivi lamab kivil igavesest ajast loomulikult, metsikult — see on hää, kuid, näe, kivi on kivele pandud — see pole enam kaugelki nii hää; ent näe, on kivi kinnitatud kivi külge tsemendiga või rauaga, — see on juba hoopis halb: sääli ehitatakse midagi: ükskõik kas lossi, kasarmut, tollimaja, haigemaja, tapatalli, kirikut, lõbumaja, ülikooli, — kõik, mida ehitatakse on kurjast, või vähemalt kahtlane hüve. Esimene tolstoilik „metsik“ mõte nähes midagi ehitatavat, arenevat, kerkivat, on — seda lihtsustada, madalamaks kiskuda, tasandada, lõhkuda, hävitada, et ei jääks kivi kivile ja et oleks puha metsik, lihtne, lame, tasane ja lage. Loodus on puhas ja lihtsamelne, kultuur aga keeruline ja patune. Tagasi loodusse — kaotada patt, lihtsustada kõike arenenut — hävitada kultuur.

Hävitada vana kultuur, et luua uus, — kõnelevad enamlased. Kuid puha mis nad kõnelevad on lora, pettus ja lollus, mis nad aga teevad — väärt sedasama. Õiguse peab aga neile andma, et nad hävitada oskavad, maailm pole veel iial selliseid lõhkujaid näind.

„Die Lust der Zerstörung ist eine schaffende Lust“ — „Hävitamisõbu on loomisrõõm“: see on bakuunilik, leenilik, tolstoilik, pugatsheevik, raasinlik — on põlisenelik. Kui hävitamine on loomine, miks siis karta hävitamist: ainult vaja hävitada kõike vana ja uus kerkib iseendast.

(Fr. R. Kreutzvald: Mihkel Põllupapp)

perevanemate noomimine. Hobuseid ja lojuseid pidi niisama õrnalt talitama ja nendega ümberkäima, kui oleksid elajad inimeste loomad. Mitte õue koeragi ei tohtud ilma asjata lüüa.

„Jumal on neid“, ütles peremees, „kõik meil tuluks loond, sellepärast on meil kohus nende eest hoolt kanda. Ehk neil küll sõna suus ei ole, miska nemad oma häda ja tahtmist meile võiksid tunnistada ehk meie valjuse üle kaevata, siiski tunnevad nemad rõõmu ja valu nõnda kui meiega. Kui looja meid ülema mõistuse pärast nende üle valitsejaks seadis, siis oli temal tahtmine et meie elajatele ülekohtu ei peaks tegema, vaid endile abilisteks arvama. Üks hooletu sulane, kes tööhobuse eest muret ei kannu ehk raskema koorma pääle paneb, kui elaja jõud ulatub, peab selle ülekohtu eest ükskord vas-

tama“. — Ikka taga parem, mõtles mõni kuulaja. Nüüd läheb lugu lakka! Mihkli elajatega peab ümber käidama, kui oleksid nad munakoorest tehtud! Kes maailmas hullemat iial on kuulnud?

Põllupapi vagadust arvas igaüks silmakirjaks, kus lamba nahk seestpidi hunti pidi varjama. Kas tema mõldrid seisuses matti võttes ja kui linakaupmees ka nii vaga oli olnud? Kahju, et tema endine elukoht nii kaugel, muidu oleks võind säält poolt rahva suust mõnda teada saada. — Küla sepp ja teised ametnikud, kes vahete vahel Mihklile töid tegid, sõimasid ühest suust tema üle. Ei olnud tema küll tingitud hinda veel kellegile maksmata jätnud ega ka visa ja kitsik kauplemise juures ennast näidand; aga tema alaline õpetamine, paremini teadmine ja nõrelemine iga töö juures paisutasid ametmeestel südameid. (Lõpp)

# Raamatukogudele,

## „Odamehe“ lugejatele ja sõpradele

soovitab „Odamehe“ talitus ajakirja „Odamehe“ aastakäike, mida on veel ainult piiratud arvul:

„Odamees“ 1919, toim. F. Tuglas. H. 50 snt.

„Odamees“ 1919, toim. A. Alle. H. 50 snt.

„Odamees“ 1922, toim. A. Kivikas. 204 lhk. 243 pilti; H. 1 kr. 25 s.

„Odamees“ 1923, toim. C. Sarap, 336 lhk. 499 p. H. 5 kr.

„Odamees“ 1924, toim. C. Sarap, 352 lhk. 586 p. H. 5 kr.

„Odamees“ 1925, toim. C. Sarap, 152 lhk., 200 p. H. 3 kr.

Ajakirja „Odamehe“ sisu on mitmekesine, väärtuslik ja vananematu. Tellijatele saadab talitus raha ettesaamisel omal kulul kätte.

Aadr.: Aj. „Odamehe“ talitus, Tartu, postk. 51.

Oleme kujutlend Venemaad hoonena; ei, telk on ta; kolija rahvas lõi üles telgi ja pani ta jälle kokku — läks edasi steppi. Lage, tasane laas — kolijate sküütide kodumaa. Mis aga paistab ja liigub lagedal laanel, kas või väikese täpikesena näib, — puha selle maatasa teeb, hävitab, põletab, mahatallab, sküütide parv.

Tung avarusele, lagedusele, füüsilisele ühtlusele, metafüüsilisele ühesarnasusele, see on muistne sküütide tung, sama kui Araktshejevivil, Bakuuninil, Puga-tsheevil, Raasinil, Leninil, Tolstoil.

Venes — Tolstoi, Euroopas — Rousseau. Rousseau ja Tolstoi — kahe suure revolutsiooni eelkäijad.

## II

Ons õigus enamlastel? mitte meie vaid nende pool on Tolstoi, — on see viimne otsus? Ei, see pole viimne.

Poliitika, eetika, esteetika, metafüüsika, — kõik nad pole Tolstoile ei viimsed ega kõrgemad küsimused. Ülim temale on — usk. Ainult usuküsimuses lahendub, kellega on Tolstoi.

„Ära pane kurjale vastu kurjaga“ on eetikas kahtlane, usus aga kindel tõde. Suuremalt vägivaldalt väiksemale, nii on eetiline käik, ent religioosne siht — vägivaldalt absoluutne eitamine. Enamastel aga on vastupoolne tee ja teispidine siht: väiksemalt vägivaldalt suuremani, kuni on kindlustatud absoluutne vägivald. Sellepärast keedavadki nad „kitsetalle emapiimas“. See pole erinev eetika, vaid eri usk. Kui mõistame seda, siis Tolstoi on meiega.

Vana Vene ihu on Tolstoile poliitiliselt surnud, kuid elav religioonis. „Ma ei eralda end eidest, kes usub „Reedet“... Tunnustan tema tõelist usku, sest et „Reede“ kui jumala mõiste raskesti mõistetavus temale täiesti võõras on ja ta vaatab kogu jõust avasilmil, et enam nähagi ei suuda. Ta vaatab sinna kuhu vaja, otsib oma jumalat, ja jumal leiab tema, ja

nii tunnen ma enese olevat täielises kooskõlas tõsiselt uskujatega rahva seast, samuti kui tunnen enese olevat üksmeelses usus kirikusse.“ Kui meie seda mõistame, siis on meile ühtlasi selge, miks Tolstoi Venemaa emaihu maailma revolutsiooni tuliriidale ei heidaks. Kui seda mõistame, on Tolstoi meiega.

Tolstoi metafüüsikas on „tung metsiklusse“ põhjatu kuristik, igasuguse kultuuri lõpp, religioonis aga — vana kultuuri ots ja uue algus.

Pole kultuuri ilma religioonita, nagu poleks päikese soojuse lademeid — kivisütt — ilma päikeseta. See pole kultuuri eitamine, vaid selle ülim pooldamine.

Jassnaja Poljaana künkal, kus Tolstoi lapsepõlves mängis, asutas ta „maailma päästmise ordo“ ja peitis maasse „halja kepikese“ uskudes, et kui see kord väljakaevatakse, siis jumala riik maa päale tuleb.

Kui ongi see legend, siis väljendub Tolstoi tõsisem olemus sõnus: *lapsepõlv kui jumalariik*. „Kui teie ei pöördu ega ole kui lapsed, siis ei pääse te taevariiki.“ Kuldne sajang, maailma lapsepõlv — on see minevikus? Ei, tulevikus. Kui pöördume, oleme kui lapsed, usume imesse, siis kaevame välja „halja kepikese“ ja maa päale tuleb jumalariik.

See pole metafüüsiline reaktsioon, vaid religioosne revolutsioon, suurim kõikidest revolutsioonidest. Sellepärast varisesidki kõik revolutsioonid põhjatumasse Oudu, terrorisse, et nendega polnud seda religiooni.

Lenini poliitikas on lõpmatuma hävingu teraskang, Tolstoi religioonis aga — Haljas Kepikene, oksakene Elupuult, lõpmatuma loomingu nõiakepp. Sellepärast polegi metafüüsiline vale, vaid religioosne hirvitamine — ühendada Tolstoid Leniniga. Ja jällegi, kui mõistame seda, siis on Tolstoi meiega.

Tolstoi metafüüsikas on selgelt nähtav tung isikusetusse, tema religioonis aga — salapärane tung Jumala Ainsusse. Et ta sellesse tõsiselt uskus, seda tõendab krahvinna Aleksandra Andrejevna Tolstoi, kes paremini kui keegi tema usku tunneb. Uskus, kuid ei oskand seda sõnus väljendada. „Sõnus oma usku väljendada on võimata... Niipea kui seda teha, sünnib jumalateotus.“ Sõnad üksinda on vähe — vaja öelda ja teha. Ent kes praegusel ajal ütleb ja teeb? Ja olgugi, et ta seda sõnades ei väljendand, teame teda olevat sellega, kelle nime ei saa nimetada.

Ta on temaga, ent kellega meie? Ainult sellele küsimusele vastates otsustub, on Tolstoi meiega või mitte.

„Püha Leo, palveta meie eest!“ — krahvinna Aleksandra Andrejevna Tolstoi ennustas, et kunagi ta pöörab nende sõnadega oma vennapoja Leo Nikolajevitshi poole.

On ta püha? Ei, hoolimata kogu oma ülevusest, on ta sama patune kui meie. Kas sellepärast ei armastagi me teda rohkem kõikidest pühadest?

Kui pühad surevad, siis lähevad nad otse paradiisi, patused aga läbi puhastustule. Vene bolshevism on tolstoilik puhastustuli. Ta pattude tulest leegitseb praegu kogu Venemaa, kuid ära ei põle: päästab Haljas Kepikene. Ainult patud põlevad ära puhastustules.

„Püha Leo, palu jumalat meie eest!“ — kuni meie nõnda ei ütle, ei saa Venemaa vabaks.

# Revolutsiooni päevil Petrograadis

Okt./novembris 1917. a.

Katkeid päevikust

**H**arilik poolpime hall oktoobrihommik. Tänavad kivid läigivad uduvihmast. Ruttan kutselise taskus postile, et kätte saada pakki, mis saadetud toiduainetega maalt. Moika sillast üleminekul peatavad mind kaks relvastatud madrust öeldes, et sillast ülemineku keelatud. Küsin, mikspärast? Vastuseks saan: „Kasi minema!“ Tundsin enese ebaviisakusest puudutatud ning sammusin mööda Moika kallast sihitult edasi. Sinise silla läheduses silmasin veoautot täis madruseid, kõigil püssid vinnas: Nende võitlusvalmis olek ei kuulutand hääd. Must, arvatavasti kivisöe veoks määratud veoauto kuhjatud tumedate kogudega, liikus nagu surm tänavat pidi. Kohtasin kadeti, kellelt sain esimesi teateid riigipöördest. Võtsin seda naljana ning astusin lähedalolevasse restoraani. Kuid vaevalt sain laua juure asetuda, kui astus sisse salkkond sõdureid ja madruseid käratades: „Käed üles!“ Neid nägusid nähes polnud mõtet protesteerida. Üks sõdur sammus laua juure, hoides revolvrit nii lähedal minu näo ees, et revolvri torust õli lõhn



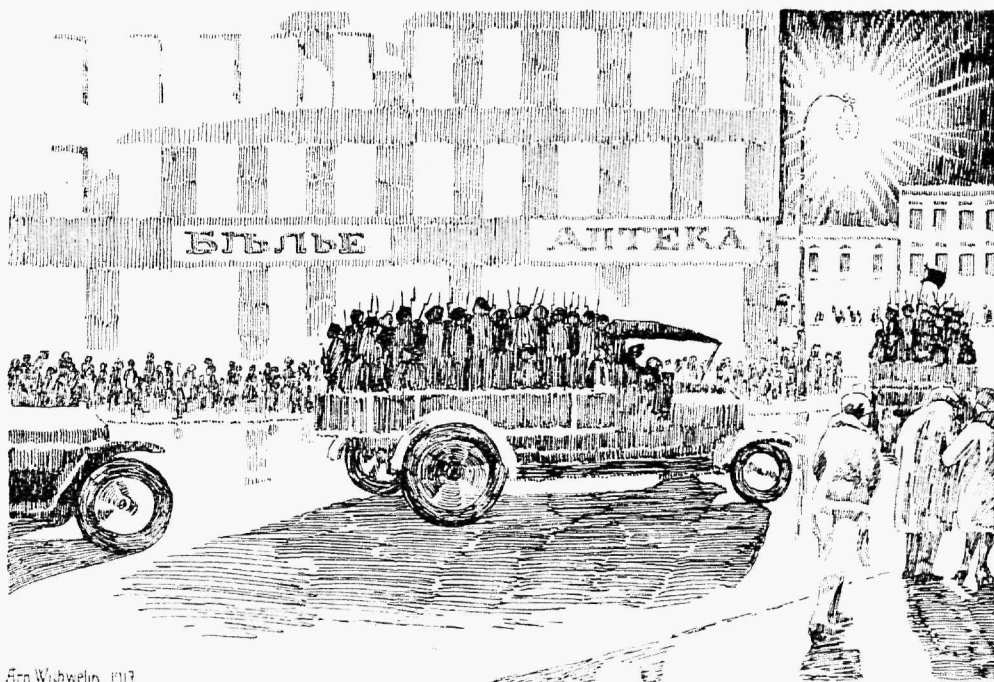
A. Vihvelin: A. Kerenski

teravasti ninasse torkas, kuna kaks sõdurit läbiotsimist toimetasid. Kõik asjad võeti taskust välja, vaadati läbi, koguni raha loeti üle, kuid ära ei võetud midagi. Pääle läbiotsimise lubati laua juurde tagasi istuda, kuid minul oli juba sellest küllalt. Väliselt lasksin paista, nagu jätkaksin söömist, kuid vaevalt olid läbiotsijad kõõki jõudnud, tõmbasin suu-

räti alt oma revolvri ja kadusin. Arvasin aja võivat tõsiseks muutuda ja ostsin mitmeks päevaks toiduaineid, et mitte kodust välja minna.

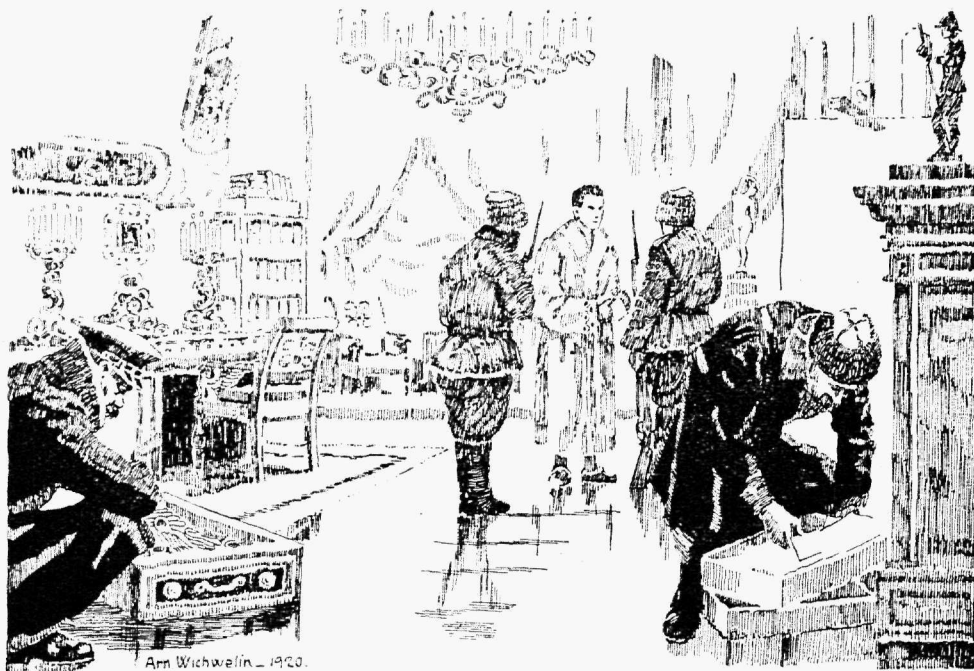
Kella 8 paigu õhtul muutus püssilaskmine sagedamaks ja vahetevahel kostsid kahurite mürtsud. Kõrvaltoas lämbistas kuul akna, mis mind sundis oma kirjutuslaua akna alt varjulisesse kohta viima. Oli võrdlemisi hilja, kui kuulsin kedagi uksele koputavat. Hüüdsin:

„Sisse!“ Nägin uksele ebameeldiva kogu! Pääs muljutud kõva kübar, mis nägu suuni kattis, palitult kolmandik riiet veel katteks, mille alt paistsid valged püksiräbalad ja paljad jalad. Kummaski käes hoidis kuletis suurt revolvrit laskevalmis.



A. Vihvelin, 1917

A. Vihvelin: Revolutsiooni päevil Petrograadis



A. Vihvelin: Läbiotsimine

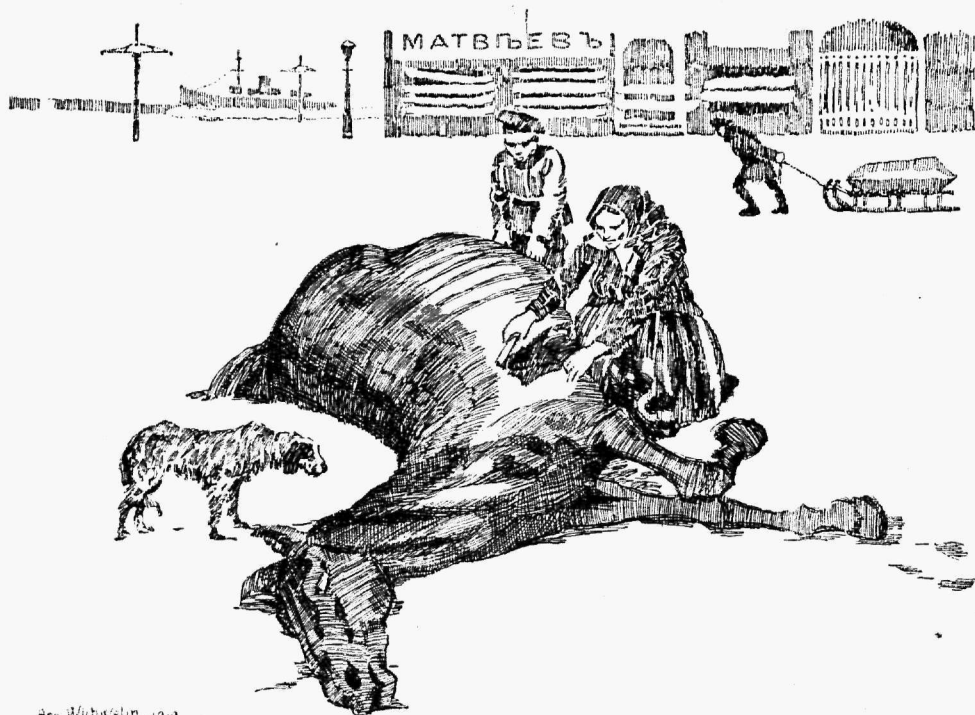
„Käed üles!“ kuuldus kui tõrre põhjast. Viibimata venisid mu käed lae poole. Sääli äkki pahvatas kohutav tüüp täiest kõrist naerma ja paljastas päa. Siis tundsin oma hää tuttava, kes minu teades talvepalee kaitsjate hulgas pidi viibima. Vapralt oli ta põgenema pääsünd. Oma uhke ohvitserimundri oli ta teel, tänu ühele kojamehele, kaitsva sulimundriga vahetand.

Kord öösel olin majakomitee poolt määratuna värava valvuriks. Valvet pidasid majaelanikud kahe kaupa. Minu kaaslane polnud ilmud. Pidin üksinda seda kohust täitma. Hakkas igav. Tutvunedes vastasoleva suure kivimaja väravavahiga, kuulsin, et ta on selle maja omanik, välja teenind kindral, kes endise majahoidja ülesandel, kes nüüd majakomitee esimees, peab värava juures valvama. Kahju hakkas vaadeldes seda halli vanakest, kes külmast värisedes tuule eest kaitset otsis. Katsusin rii-vata suurt kõikumist poliitilises elus, kuid kindral jäi kinniseks ega avaldand oma arvamist. Valveaeg hakkas lõppema, kui kindral teravasti kuulutama jäi, siis kahe käega minu õlgadest kinni haaras ning sosistas: „Kas kuulete?“

Appihüüd, naisterahvaste kisa . . . Kuulete?“ — hinge pidades kinni kuulatan, pingutan kogu oma tähelepanu, kuid päale vinguva tuule ei kuule ma midagi. Äkitselt rägiseb kuuliprits. Kindrali käed pigistavad kõvemini minu õlgu. „Kuulete nüüd?“ Midagi sellist kostis tõeliselt mu kõrvu. Pärast magama heites ei tulnud und, midagi oli kõrvus. Oli see petlik tuule hää, või appihüüe?

Inimene harjub kõige-ga. Mahalaskmised on nii igapäisteks saand, et neid tähelegi ei pane. Oli selge päikesepaistene päev, millist Petrograadis sügistalvel harva. Ununeb verine revolutsioon. Kuid minnes üle

N. silla, paistub vees mingi kogu allavolu lähenevat. Peagi osutub see inimlaibaks, mis perivett lähemale liigub: selg ülespoole, käed laiali. Heledas päikeses oli selgesti näha laiba riietus: hästi õmmeldud visiitkuub, joonelised inglise püksid ja lakk-kingad. Kõrge targeldatud krae laseb oletada, et laip hiljuti vette on heidetud. Mõõdaminejatele polnud see uudiseks, ja ükskõikset pilku laibale heites mindi edasi.



A. Vihvelin: Stseen tänavalt Petrograadis



# Isikuloolisi anekdoote

**K**äesoleval aastal „Odamees“ hakkas tooma isikuloolisi anekdoote ja mälestusi eestkätt meie kultuuri-tegelaste kohta, nagu neid liigub seltskonnas. Loomulikult ei saa nende puhul vastutada, kas kõik sarnases redaktsioonis oma alguse on saand, kas neil tõepõhi olemas. Arvame, et seesuguse materjali kogumisel ja avaldamisel kultuurajalooliselt oma väärtus on. Oleksime tänulikud, kui meie lugejaskonnast meile saadetaks samalaadilist materjali eestkätt meie vanemate tegelaste ja sündmuste kohta.

Korporatsioon „Sakala“ vilistlane advokaat Os-  
kar Rütli, keda omad „burschid-koos“ Vanahabeks  
nimetavad, on teatavasti suur kitsipung, kes naljalt ei  
anna raha laenuks. Aga va' puru on temal, seda tea-  
vad kõik. Korra läheb värske värvikandja Vanahabe  
juure raha „manguma.“

„Mis sina rahaga teed,“ imestab Rütli, „sa jood  
raha kohe maha. Tartu on väike linn, aga sina sõi-  
dad voorimehega. Nii ei lähe, teie olete lödvad. Mul  
on raha küll, ega mina ei ole vaene mees, aga raha  
mina ei anna sulle. Saa enne meheks, siis tule minu  
jutule. Minul oli omal ajal taskus kaks kopikat, kui  
äsusin Riiga, nüüd olen rikas inimene. Mul on raha  
ja mitu maja ja Veski uulitsas kah oma maja (korp.  
Sakala“ maja, vilistlastekogu ühine omandus), nüüd  
mul sääl poisid sees, käivad ülikoolis, õpivad.“

\*

Dr. August Laos, korp. „Sakala“ vilistlane, hüüd-  
nimelga „Kusma“ ja „Väike Jeesukene“, võttis osa ka  
Vabadussõjast — väikese vahva arstina ja suure nal-  
jahambana. Eriti tähtsat osa etendas toon.

Korra, Petseri teistkordsel langemise ajal punaste  
kätte, kavatses hääsüdamline dr. Reimann, vanem  
arst ja Kusma kaasvilistlasest ülemus, Väikest Jeesu-  
kest komandeerida ajutiselt, raskel silmapilgul, roodu  
juure, et otse kohal anda kindlat arstiabi haavatuile.

„Mind!?“ imestab Kusma seda kuuldes. „Mina  
olen ju kole arg. Mis sa õieti mõtled!? Vaata mul  
on kole vähe juukseid, pean ma need ülejäänud üksi-  
kud karvad ka ohverdama — kuulidele!?“

Vägevale vastuväitele vaatamata saadeti Kusma  
otseteed polgu haigemaja juurest tuliliinile.

„Jõle mees oled,“ raporteerib Väike Jeesuke hil-  
jem oma ülemusele, dr. Reimanile, roodu juurest jälle  
õnnelikult tagasi jõudes, „võimatu iseloom!“

Aleksander Kruus, Eesti Üliõpilaste Seltsi vilist-  
lane, end. ohvitser, praegu Nõo kirikuõpetaja, asund  
üliõpilaspõlves dr. Vilbergi ema pansioonis, kuulsas  
„Burgis“ Savi tänaval, kus samal ajal eland ka aja-  
loolane Julius Sihver (†), õigusteadlane Karl Preis-  
berg (†), ajaloolane August Sildnik, dir. Villem Nano  
ja paljud teised „kanged mehed“.

Mardi- ja Kadripäevadel käind Burgisse ka omad  
lähemad mardi- ja kadrisandid, nagu end. linnapäa-  
abi P. Kase abikaasa oma täiskasvand tütreaga j. t.

Ühel sääraseil „mardisantide“ õhtul torkab silma  
õpetaja Kruusile väle tantsija venesäärsaabastes, väga  
nooruslikkude kehavormidega ja muide elav ja tragi  
naisterahvas. Pärastine õpetajahärra otsustab sellele  
mardisandile „külge lüüa“. Ta kutsub maski tantsule.  
Tantsivadki nii mis põrand raksub. Lõpeks satub  
Kruus valmistusse oma partneri tuliste silmade ja  
kõige mnu mõjul ning patsutab temale vallatult tantsu  
ajal.

Kui näokatted langevad selgub Kruusile suur ül-  
latus: tema partner oli proua Kase.

\*

Ajaloolane August Sildnik, praegu Riigi keskar-  
kiivi juhataja kt. ja eradotsent Tartu Ülikooli juures,  
ja matemaatik Villem Nano, end. Tehnika gümnaa-  
siumi direktor Tartus, istuvad ühise teelaua juures.  
Sildnik, tuntud tögaja ja „viriseja“, parajasti nohus,  
vaatab Nano söömist päält, teeb temale mõne märke  
„kultuuri labida“, s. o. noa suhupanemise kohta ja  
lausub lõpuks kõrvale, kuulatama jäädes sügisõhtu  
hääli:

„Kas tuul sääl väljas kohiseb...“

„Või August Sildnik nõnda nohiseb?“ lõpetab  
Nano naabri lause.

Vastutav ja tegev toimetaja Carl Sarap / Väljaandja A. Künnapuu / Trükitud Ed. Bergmanni trükikojas / Tartu

## Jõuluks ilmub „Odamehe“ jõulualbum huvitava ja mitmekesise sisuga.

Müügil raamatukaupl. ja ajalehemüüjate juures. Talitusest saadetakse soovijale 50 s. postmarkide eest koju kätte.

Uus väärtuslik teos:

**Ulenspiegel ja Lamme Goedzak**

NENDE KANGELASLIKUD, LUSTILIKUD JA  
KUULSUSRIKKAD SEIKLUSED FLANDRIAS  
JA MUJAL

616 lhk. H. 4 kr. 75 s.

Pääladu Tallinnas K.-ü. „Rahvapäikooli“ raamatukauplu-  
ses. Saada igast korralikust raamatukauplusest.

## Veel täna

tellige o male ja kingituseks paremale sõbrale  
«Odamees». Tellida otse «Odamehe» talitusest  
(Tartu, ajakiri «Odamees») või lähema posti-  
asutuse kaudu.

TELLIMISHIND:

$\frac{1}{1}$  a. (12 nrt.) kojusaatmisega — 5 kr.  
 $\frac{1}{2}$  " " " " 2 kr. 75 s.

Üksiku numbri hind 50 snt.

# Karl Holst & K<sup>o</sup>

## Bensiini automaat-jaam

Tartus, Söögiturul nr. 3

## AUTODELE

Prima kerge

«Dapolin-bensin»

Auto-õli —

Standard Motor Oil

ja teised sordid

## TARTU

# FÜSIOTERAPÖITILINE ASUTIS

(Vesiravila)

Tartu pärmivabriku juures, Pikk t. 58/62, telef. 34

Juhatab prof. Dr. med. L. PUUSEPP

Saadaval pärmivedeliku (praaga), söehappe, hapniku ja teised arstlikud vannid.

Ravitsemine elektriga, valgusega (kõrguspäike, mitmesuguse massaažiga ja arstlike gümnaastikaga.

Võetakse vastu ambulatoorseks arstimiseks haigeid, kes kannatavad jätkuhäiguste (ishias, nööralgia, halvatused), südamehaiguste (myocarditis j. t.), soonte haiguste, ainetevahetuserikete ja naistehaiguste all.

Asutis on avatud äripäevadel kella 8 homm. kuni kella 7 õhtul. Igasugune ravitsemine sünnib arsti järelevalve all. Asutise assistent võtab vastu igapäev kella 10—12 homm. ja 3—5 p. l.

Ravitsemistasu linnaarsti kinnitatud hinnakirja järele.

Varem ilmund «Odamehe» nrid on veel saada raamatukauplustest ja otse talitusest tellides (Tartu, postk. 51).

Eelmise numbri — 3 (36) — sisu:

LAULUPIDU — RAHVA VÕIDUPÜHA.  
TOOLSE LOSS. Piltidega. Dr. P. Johansen.  
TARTU NÕIAD. Prof. M. J. Eisen.  
SVEN TUVE. Piltidega. J. L. Runeberg. Tõlk. E. Raudsepp.  
KIVIRIST. Jutustus. Pildiga. Lydia Koidula.  
TARVASTU MEHED. Piltidega.  
ALBRECHT DÜRER. Piltidega. J. Pert.  
NOOREPÕLVE MÄLESTUSI. A. Jürgenstein.  
LENDAV HOLLANDLANE. Romaan. M. Reid.  
KUURORT KURESAARE. Piltidega.  
HENRIK IBSEN. Pildiga. J. Pert.  
HULLJULGED TOIMETAJAD JA ARVUSTAJAD.  
(Dünamis 1 puhul.) Bernh. Linde.  
EESTI MÜNCHHAUSEN. Mälestusi. A. Jürgenstein.  
Isikuloolisi anekdoote. Joonistustega.  
jne. jne.

Üldse 35 pilti ja joonistust. Hind 50 s.

Ämmaproua

## ERITS-BLUM

Peterburi tän. 17, krt. 6, telef. 909

Järgmised raamatud ei tohiks üheski kogus puududa:

Bernhard Linde

### TÕUSVA PÄIKESE MAILT

Reisivateid Siberist, Jaapanist, Hiinast ja Indiast. 184 lhk., rea piltidega. Hind 200 mk.

Raamat on tunnustatud keskkoolide uute õppekavade kokkuseadva komisjoni poolt sobivaks kasutamiseks keskkooli esimeses klassis reisikirjelduste lugemisel.

Bernhard Linde

### AUGUST KITZBERG

Arvustuslik-elulooline essee. 48 lhk. suures kaustas, hind 140 mk.

### EESTIMAA ÕIGUSE AJALUGU (Estländische Rechtsgeschichte)

Tartu Ülikooli professori dr. jur. Vilhelm von Seeler'i loengute põhjal toimetand Georg Naelapea. Hind 140 marka.

Bernhard Linde

### OMAD ja VÕORAD

Esseed.

Kaanejoonistus Ed. Ole'lt, 164 lhk., Hind 200 marka.  
SISU: 1) Esteetilisest maitsmisest, 2) Peeter Altenberg, 3) Eino Leino elust ja loomingust, 4) A. H. Tammsaare. Jooni elust ja loomingust ja 5) Edvard Munch.

Heinrich Bergner

### LÜHIKE KUNSTIAJALUGU

Felix Beckeri täiendatud saksakeelse neljanda trüki järele tõlkind Arma Kristen. Toimetand Hanno Kompus ja Bernhard Linde. I osa 208 pildiga, hind 480 marka.

Heinrich Bergner

### LÜHIKE KUNSTIAJALUGU

Felix Beckeri täiendatud saksakeelse neljanda trüki järele tõlkind Arma Kristen. Toimetand Hanno Kompus ja Bernhard Linde. II osa 149 pildiga, hind 400 marka.

Huvitavam, värskem, haaravam päevaleht Eestis on

# „Rahva Sõna“

*Suurte rahvahulkade, linna ja maa demokraatlikkude kihtide  
häälekandja*

Pääle sisukate artiklite põnevad ja värsked uudised, teravad  
vested, huvitavad päevakajad, tõsised kirjanduse, kunsti ja teatri  
arvustused, kino, spordi teated, kohtukoja sündmused jne.

## Läbilõiked poliitika- ja majanduselust

*Igas numbris sütitavat nalja / Põnev romaan / Tellides  
odavam päevaleht*

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutused ja oma telli-  
miste vastuvõtjad.

**Toimetus ja talitus: Tallinnas, Väike-Pärnu mnt. 31**

# „E L U“

## Võru- ja Petserimaa häälekandja

Ilmub igal kolmapäeval ja laupäeval.

„ELU“ on rahvalik ja edumeelne ajaleht.

„ELU“ ümber on koondunud rohkesti hariilasi, ühis- ja seltskonnategelasi.

„ELU“ kaudu saavad lugejad kõige põhjalikuma ja asjalikuma käsituse meie kodumaa  
kõige vähem tuntud nurgast — Setumaast.

„ELU“ on pildirikkaim ajaleht Eestis.

„ELU“ tellijad saavad hinnata kaasa eraldi lehel romaani, mida võib kokku kõita.

„ELU“ tellijad saavad tuntava hinnaalandusega põllumaj. ajakirju: „Põllumees“, „Talu“,  
„Uus Talu“ ja „Karjamajandus“.

„ELU“ kuulutustel on suur mõju, sest teda loetakse Võru- ja Petserimaal rohkem, kui  
teisi ajalehti kokku. Kuulutuste hind 5 mk. millim. küljel, 10 mk. tekstis  
ja esiküljel.

„ELU“ tellimishind aastas on ainult 450 snt., 6 k. 250 snt., 3 k. 150 snt., 1 k. 45 snt.

„ELU“ tellida võib igast postkontorist ja raamatukauplusest.

**Toimetus ja talitus asub Võrus, Katariina t. 4. Postkast 16.**

Telefon 58 ja 131.

- 1) „ODAMEES“ on esimene ja ainus ajakiri Eestis, mis siult ja välimuselt võistelda võib paremate väljamaa ajakirjadega.
- 2) „ODAMEES“ on ainus soliid rahvalik ajakiri Eestis mis ei aja taga äärmusi, vaid on huvitav ja loetav nii noorele kui vanale, nii linna- kui maaelanikule, nii haritlasele kui lihtsamalegi töölisele.
- 3) „ODAMEHE“ sisu on väärtuslik ega vanane, mida võimaldab suurem hääde kaastöölise kogu kui on ühelgi teisel Eesti ajakirjal.
- 4) „ODAMEES“ on kõige pildirikkam ajakiri Eestis, 1725 pilti seni ilmund «Odamehe» 1258-l leheküljel.
- 5) „ODAMEES“ on võrdlemisi kõige odavam ajakiri Eestis, arvesse võttes tema suurust, sisu väärtust ja lugemismaterjali huvitavust.
- 6) „ODAMEES“ ei tohi puududa üheski majas, ühelgi laual, üheski raamatukogus. Tellitagu «Odamees» käesoleva aasta pääle, ostetagu endiseid väärtuslikke aastakäikusid.
- 7) „ODAMEHE“ reklaam on võistluseta, sest ajakirja jääda väärtuse ja nägusa välimuse tõttu hoitakse numbrid alles, jäävad aastate viisi kestvaks lauakaunistuseks ja paremaks ajaviiteks, nii et tema kuulutustel võrdlemata suurem mõju on kui harilikel ajalehekuutustel.

## Raamatukogudele!

Kuna viimasel ajal on ilmund rohkesti uusi väärtuslikke raamatuid, nõuavad neid raamatukogude lugejad. Sellep. tuleb teil neid ka lugejatele anda!

Ärge vaevake end mitmest kohast tellimisega, kui meie kaudu **kõiki** uudisteoseid kui ka veel üldse müügilolevaid raamatuid saada võite.

Soovikorral saadame uemate väljaannere **nimekirju**, ning seame asjatundlikul kaasabil kogusid kokku. Soovitame kogude **rakendustarveid**.

**Kõidame** raamatuid tugevasti ja võistlemata hinnaga.

Raamatukogudele kõige **kõrgem hinnaalandus**.

Järelepärimiste pääle teatame raamatute hindasid

Raamatute hinna ette kättesaamise puhul saadame raamatuid kogudele ja eraisikutele **omal kulul** välja. Lunasaadeti lähaks eeskätt väikese tellimise puhul kulukaks.

Saatke aegsasti nimestikud sisse, lisades juure vajalikke andmeid. Tellimiste täitmine korralik ja kiire.

Arvesse võttes raskusi, mis on eeskätt maal asuvate raamatukogude korraldajatel uemate ja paremate raamatute kohta ülevaate saamisel ja nende muretsemisel, jääme lootma, et kõige päält **Viru- ja Järvamaa** raamatukogude tegelased lahkesti meie poole pööavad.

Austusega

## M. Saar'e raamatukauplus

**RAKVERES, Pikk tän. 17, kiriku kõrval.**



Hind 50 senti.